

Ars
moriendi

21 Blatt

Handwritten: 200. 35 Zellen

Pellechet 1333

C 1478

Handwritten: Cat. 424. No 3.

3 Ars moriendi. s. l. et a. [Augsb., Zainer c. 1470] folio. 21 Bl.

Type 2. Rubricirt. Hprgt.

300. —

* Proctor 1570. "Diese jedenfalls früheste typographische Ausgabe der Kunst zu sterben ist von grösster Seltenheit." (Klemm 501.)

Bl. 1 a: abula dispositio artis moriendi. Endigt Bl. 21 b: sufficiens esset. Dieses Werk gehört zu den von Hain 8589 als Sammelband beschriebenen Drucken.

Handwritten: Brunet says this is attributed to Gunter Zainer
of Augsburg c. 1470

~~OO. 2. 21~~

NA. 4

7415

FROM
THE LIBRARY
OF
SIR WILLIAM OSLER, BART.
OXFORD

ARS MORIENDI.

7415. Ars moriendi.

[Günther Zainer. Augsburg.
Before 5 June, 1473.]

Sm. folio; sigs. [a¹⁰ b¹⁰⁺¹]; 21 leaves; 33-35 lines;

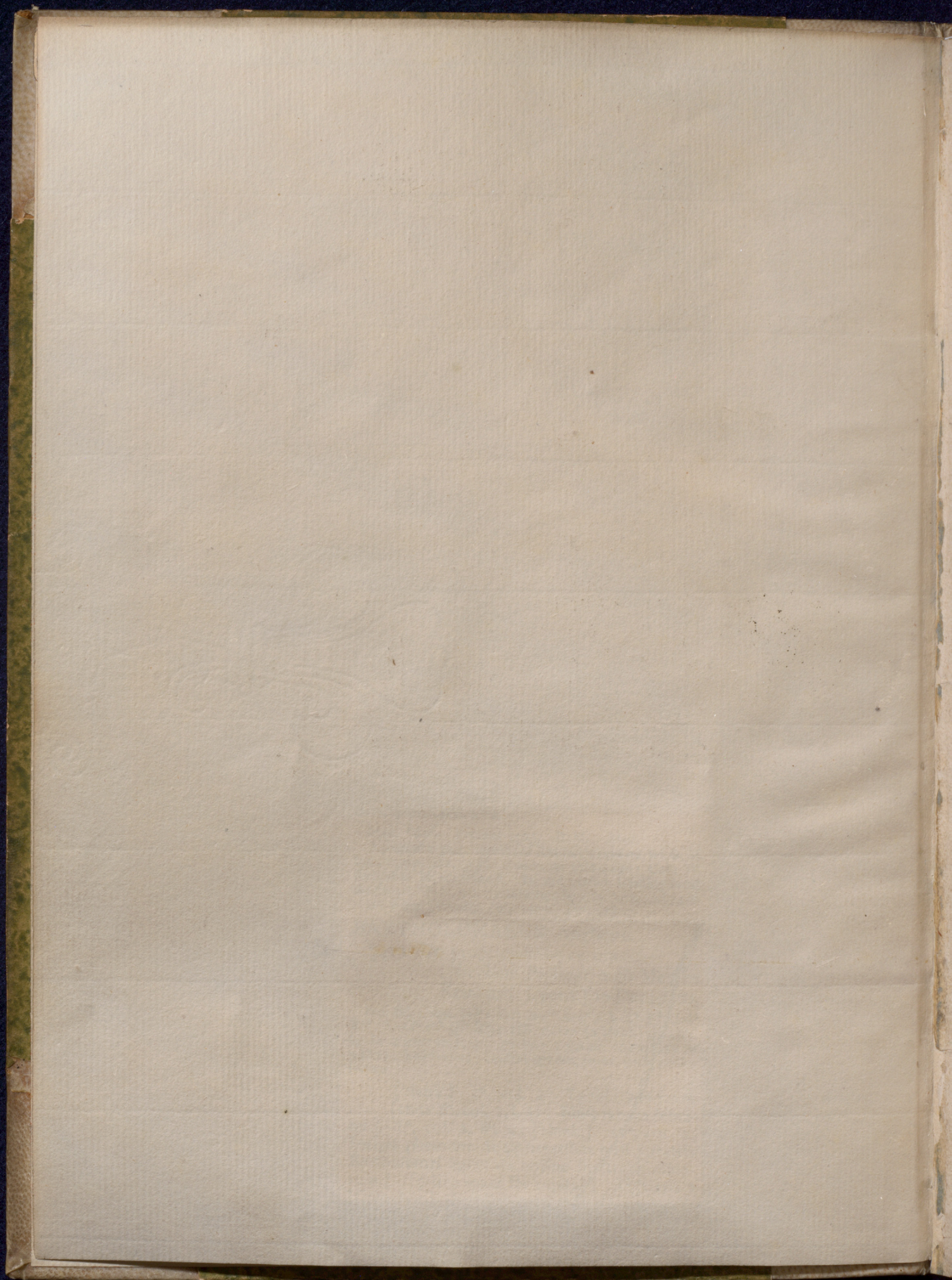
gothic characters; {Augsburg, press i, type 2}; capital-spaces (one of 5 and two of 3 lines).

1^a; Tabula dispositorij artis moriendi. || Dei iudicia quomodo sint inscrutabilia. 1^b, l. 8; Nobilissimus liber de arte moriendi. 21^b, l. 17 [end]; ea que reuelaret licet etiam essent vera. nisi certitudo || sufficiens esset.

Leaves 214-34 (the last tract) of Hain *8589. Reichling, i, p. 9 (38). Proctor 1570. B.M. Bodl. Pellechet 1333. The three capitals rubricated, and paragraph-marks &c. inserted in red.

Described in B.M. Inc., ii, p. 319 as with 2 blank leaves at end. Numerous editions are recorded in Pellechet, i, pp. 307-14. See also no. 1841.

Leaves 1 and 21 bear the stamp of the 'Kupferstich-Sammlung der Königl. Museen' and a stamp recording the sale of the volume on 27 Aug., 1896.

Tabula dispositōis artis moriendi.

Dei iudicia quomodo sint inscrutabilia.
Debita tpalium an saluantur p mortem. ter. o.
Defuncti cibi mors suffragium.
Deuotio quomodo tristitia impeditur primo. h.
Elesia quomodo quilibet dare debet. ij. M. ter. m. n.
Fides quomodo necessaria sit. ij.
Flere quomodo possimus licite super mortuos iij.
Homicide sui aliqui sunt primo. f. g.
Iudicia dei qm incōprehensibilia sunt primo. h.
Martires efficiuntur aliqui multipliciter ij. e. j.
Mereri an quis possit in peccato mortali. j. l.
Mors est multiplex.
Mors vnde causetur.
Moriuntur diuersi diuersione de causis. c. primo. f.
Mori discere debemus qn sumus sani primo. h. m.
Mortem cur quidem timent alij non. ij. f.
Mortem an licet desiderare ij. g. t.
Mors an satisfacit pro peccatis. ij. v.
Morituro que & qualia debent interrogari. ij. z.
Mortui an licite possent defleri iij. a. b.
Mundus quot miseris sit repletus. ij. b. c.
Negligentia quando est peccatum primo. j.
Oratio vbi fieri debet secundo. r. s.
Peccata graua quō deuoti incidunt primo. j. c. j. h.
Peccatores quidē efficiunt in morte qui prius deuoti
fuerunt peccator quantum sit deflendus. iij. e.
perseuerantie donum quantum sit primo. h. k. l.
Predestinatio quō etiam quibusdam mirabiliter
apparet et prestina primo. h.
Ridere & risus an sint peccata secundo. h.
Sacramenta que sint & quō summenda secundo. l.
Sanitas quō in se custodiri debet primo. f. g. ij. h. i.
Satisfactio quid sit et quot modis sit secundo. v.

Satisfacere an vnus viuus possit p alio secundo .m.
Sepultura quomodo fieri debeat 3. a. b. i. k.
Sperare quomodo debemus secundo .q.
Suffragia quomodo debeant tercio .l.
Testamentarij quō se caute debēt habē tercio .m. n.
Timēt qdē mortē rōnabiliū aliū vitupabiliū .ij. f. g.
Cristi humanitatē q̄ s̄fident inuocare possim⁹ .ij. q.

Nobilissimus liber de arte moriendi.

Quoniam circa propriam vitam multi sunt negligentes et alij mortem naturalem preueniant peruersa vita. Alij mortem moriendi ignorantes dāpnent ppetue et p̄serti cū mala mors vltimū sit malorū huius vite. qd̄ tanto cauendū est solliciti⁹. q̄nto eēne miserie tradere p̄t infeli⁹. idcirco tractatū collegi sequentē videb; dispositoriū moriendi ex aliorū sacre sapie doctoz r̄dicōib; salutiferis. vbi tria p̄ncipaliē sunt declaranda. Primo q̄ mortē precedāt. Secdo q̄ cōcomitent. Tercio de sequentib;. **De primo** tria tangent. Primo qd̄ sit mors. ⁊ q̄t duplex. Secdo vñ causet mors. Tercio quō sani ad mortē dñt se sp̄pare. **Quantū** ad primū est notandū primo circa mortē hoīs. vel statī p̄ fiet sup eo iudiciū pticulare vt videat homo se pticulariter misericordiē saluatū si oīritus est. vel iuste dāpnandū. si in p̄ccis moriē. **Vnde** dicit innocentis libro tercio de miseria p̄dicōis hūane. qd̄ tā bon⁹ q̄ malus antequā aīa egrediat a corpore. videt xpm̄ in cruce positū. malus ad cōfessionē vt erubescat se non esse redemptum sua culpa sanguine xpi. idest fructū redemptionis non habere. **Vnde** de eis dicit ioh. xix. ⁊ apoc. i. **Viderunt** in q̄ pupugerunt. **Et. b. aug⁹. viij. li. de trinitate** dicit. **Credimus** q̄ cū carnis vinclo aīa n̄ra fuit absoluta

si bene et recte coram deo viximus. mox in occursum
nostrum angelorum occurret chorus. omnium sanctorum agmina
in nos miscebunt amplexus. et adorandum vix iudicem
perducent. **H**ec ille. per; idem de lazaro mendico et per
oppositum sit de fratribus et sororibus epulonis sepulti in
inferno per demones. **S**ecundo notandum quod sic iudicium
vniuersale triplicia signa precedent. videlicet remota
propinqua et proxima. sic etiam ut plurimum particulare iudi-
cium in morte fiendum triplicia signa precedunt. Remota
sunt elementorum contrarietas in homine id est complexionis
debilitas. malum regimen in accedentibus in natalibus
statim dicendum. vita gulosa. irata luxuriosa et similia.
Propinqua sunt introitus belli. transitus ad loca
periculosa esse impregnata. frequentem informati et filia
Proxima vero sunt mortis quedam certa sensatio quam
multi experiuntur taliter quod videtur se non posse euadere ex-
pectorum medicorum in vita de homine despecto. membrorum
mortificatio. pulsus quies vel nimia irregularitas.
intensa pestilentie infectio et filia. **T**ercio notandum
quid sit mors. Est autem mors secundum augustinum. xix
de ci. dei. priuatio vite totalis vel partialis. Cum autem
sit quintuplex vita. erit per consequens mors quintuplex.
et quinquaginta vivere possunt. et mori. videlicet corpus anima in
hunc mundum. anima in alio mundo. sensus exteriores cum sensibus
interioribus qui dicuntur sensualitas. et sensus intel-
lectus qui sunt memoria intellectus et voluntas. Corporis
vita. est anima. anime temporalis vita est caritas siue proprie-
tas. sensualitatis vita. est mundus id est omnia delectabilia
quingenta sensuum honor et diuicie. interioris sensualitatis
id est spiritus vita. hec est entitas summa. quod ad memoriam
veritas quod ad intellectum. et summa bonitas quod ad effectum
seu voluntatem. Sed spiritus eiusdem perpetua vita est
deus beatifice anime vnitus. sicut oculus lucis secundum platonem
et iohannem. xvii. Hec est vita eterna ut cognoscunt te
solum vix deum. et quem misisti ihesum christum. **P**rima ergo

mors corporis est priuacō aīe. ⁊ ⁊ hec mors est pena
originalis peccati. ⁊ quo apl's ad hebre. viii. oībus
hominibz constitutū est semel mori. de q̄ etiam Gen. ii.
Quacūq; die cōmederitis ex eo morte moriemini.

Scda est mors aīe t'p'alis. qñ gracia priuatur aīa
ad t'pus. de qua iacobi primo. Peccatū cū cōsumatū
fuit generat mortē.

Tercia mors est aīe p'petua hīc
quando deus sepatur p'petuo ab aīa. vt in inferno ⁊
qua p's. Sicut omnes in inferno positi sunt mors
depascet eos. Et apock. ii. Beatus qui habet partem
in resurrectione. prima quia in his nō h't mors scda
p'tatē. Et ibidē scdi. Timidis ⁊ incredulis executis
homicidis ⁊ fornicaris ⁊ veneficiis p'tolatis ⁊ men-
dacibus p's illorū erit in stagno ardenti igne ⁊ sul-
phure qd est mors scda. Prima mors est mala. scda
mors est peior. tertia pessima. q' p's. Mors peccatoz
pessima. mala mors neget ppter peccatū origenale.
peior ppter peccatū actuale. ⁊ pessima mors peccatoz
scz q̄ ouertunt actz peruersos inhabitū in q̄ moriunt

Quarta mors est sensualitatis q̄ mōi delectabilibz
se hic quis discrete priuat. hec mors est bona ⁊ de qua
apl's ad colo. iiij. Mortui enī estis. ⁊ vita v'ra absco-
data est cum xpō in deo. Ad hanc nos hortat' idem
ap'lus ad colo. iiij. Mortificate membra v'stra q̄ sūt
sup terrā. hic moriunt qui passiones anime mactāt
vt equū superbie. buffonē auaricie. porcum luxurie.
canem iracūdie. lupū gule. serpentē inuidie. et asinū
accidie. ⁊ cetera vicia. hac etiā necant q̄ in monaste-
rijs bene viuunt. Vnde etiā dicunt mortui ciuilit' Similiter ⁊ serui veri dñoz suorū t'p'aliū. q̄bus sua
humiliatio bene tollerata purgatorium diminiuit. ⁊
auget meritū. Quinta mors est sp'itus idē supioz
viriū qua aīa fundit' priuatur viribz delectabilibz
carnis. ⁊ soli deo viuit. ⁊ de qua ad gala. ii. Viuo ego
iā nō ego. viuit vero in me xp'us. qua morte paulus

et moyses in raptu circumdati fuerūt. Et bñi mortui
qui in dño moriunt. ubi iā amodo dicit spiritus vt
requiescāt a laboribz suis. qz opa illorū secunt illos
apoc. xiiij. **De prima morte q̄ solū est ad ppositum**
primo q̄ritur qñ homo mori incipiat. R. put vbi
sup. pbat beatus aug. qđ a iuuentute incipit mors
corpis. tui etiā ssonat scriptura sapientie b. nos nati
continuo desinimus esse. **Phia idem asserit.** Vnde
et ad ius vt recitatur primo phicoz. dixit qz corpora
nostra fluunt more fluuiorū idem idē R. xiiij. sentit
femina q̄ ait. om̄s morim̄ et q̄si aque dilabimur in
terrā. **Racō idem docet.** qz sicut iste dicit vere denigri
cui otinue incipit inesse nigredo. sic vere mori. cui ot
nue inest plus et plus non esse. Sed quilibet homo
est h̄modi vt iā dictū est. In hoīe enī scđm medicos
duo sūt pñcipalia vite calor natalis q̄ est velut licm̄
luminis accensus. et radicale humidū. velut oleum in
lāpide q̄ humido otūpto. vita extinguit. Sunt etia
in hoīe quatuor elementa actualit vel virtualiter. ex
quibz corpus est ppositū. q̄ inter se discordāt otinue
ad quoz victoriā corpus diūsas egritudines incidit
De scđo vñ cause mors. R. scđm doc. sup. ij. dis.
xxij. ex peccato primoz pntū et ex peccato originali.
adam enim potuit non mori. q̄a infusū sibi habuit
gratuitate donū supnatale. qđ vocabat̄ originalis
iusticia qđ etiā hēdes sui habuissent. quo mediante
ex omnia hoīm obediebant. Intus omnes sensus
rationi recte obtēporabāt. Sensus corpis quatuor
elementa in nullo exicialit discordabant. nec p oīs
ibi mors ēē potuit fructu ligni vite pseruāte. **Pursū**
deus amicus hoīs a cundis malis pseruabat. a dex
tris angeli boni velut socj astabāt. a sinistris mali
in nullis nocere potuerūt. Sed qñ homo ingratus
deo peccabat iuste deus donum originalis iusticie
abstulit. quo ablato homo mortem incurrit. quia

deus illud predixerat gen. ij. in quocunq; die cōme-
deritis ex eo morte moriemini. idest morte mortis
peccati. ⁊ moriemini morte corporis. Ad mortem igit̃
hominis omnes fere dei hodie in vnū creature con-
iurasse videntur. velud dei fideles ministri. **P**rimo
infra corpus elementa quatuor strariantur ⁊ tandē
corpus necant. **S**ursam celorum influentia. multas
letales causat infirmitates intra passionēs anime
inordinate insurgunt. **U**t ira tristitia dolor gaudium
timor ⁊ amor effrenis ⁊ similia. q̃ morbos inducūt
mortales quia ex istis homo etiā vltra bestias gra-
uis sibi efficitur. **E**xtra enim plerūq; aer inficit hoīes
de aqua demersit. ignis minierauit. terre mot⁹ glu-
tuit. bestie deuorauerunt. cibi ⁊ potus infecerunt
homines proximos interfecerūt. ⁊ instrumenta artifi-
cialia crudelissimā finit̃ vt machine. venena. baliste
pices gladij ⁊ similia. recitat insup aug⁹. xxi. de ci-
dei octo genera penarū que in legibus esse asseruit.
etiam tulit̃ que sunt dampnū vincula verbera talio
ignominia exiliū seruitus ⁊ mors q̃ septē ad octauū
omnes festinanda viuant. **S**unt interea quatuor
grandissime mortis voragines. de quibus scriptura
asserit videh infectio pestifera. strages bellica. famis
generalitas ⁊ bestiarū crudelitas. **A**d dextris interdū
boni angeli necant. **A**d sinistris nonnunq; mali. que
sui gula sūt vasa ⁊ porte mortis. de quibus se erep-
tum gratulatur propheta dicens. **Q**ui exaltas me de
portis mortis. **Q**ue aduersa oīa deus velut aman-
tissimus pater ordinauit vt nos rebelles filij ad eum
solū refugiū habeamus. ⁊ semper vigilemus ⁊ pati-
simus hūilit̃ ad eū recipiendū cū venerit et pulsauit
scdm illud m. xxiij. **V**igilate itaq; quia nescitis q̃
Quare aut̃ diuersi hoīes tā diuersimode moriantur
de hoc ponunt̃ nouem cause. ⁊ nouem genera hoīm.
Primo quidā moriunt̃ et pauci. quia per modum

eorum. idest spaciū viuendi qđ a natā hñt tminatū
est. de quo iob. xiiij. Posuisti tminos eius qđ preteriri
non poterunt. Secundo alij sunt qđ moriuntē ante
tempus rebitum. licet non intenderint. tamen stulte
et incaute se hūerunt in regimine naturalium suoz
vt in cibo ⁊ potu. sompno ⁊ vigilia. labore et ocio.
replitione ⁊ inanicom. aere ⁊ passionibus anime.
quorū discreta moderatio ad sanitatem ⁊ vite lon-
gitudinē viuat ⁊ obedientia negligentia culpabilis
et vocantur prefata sex accidencia naturalia a me-
dicis. Vnde eccl. xxxvij. In multis estis erit infirmi-
tas ⁊ auiditas appropinquabit vsq; ad tolerā ppter
crapulam multi obierunt. qui autem abstinens est
adiiciet vitam. Tercio alij licet qđ ad talia bene se
reperit. tñ ante tpus in opiate moriuntē. aq̃s merli.
aut igne incinerati. aut a latronib; occisi. aut ruina
alicuius grauis percussi ⁊ similia. qđ non meruerunt
apud deū. vt eos preseruaret a tali morte. Quo ostra
de bonis dicitur in ps. Angelis suis de; mandauit
de te. vt custodiant te in omib; vijs tuis. Quarto
sunt alij qđ ante tpus necantur. qđ p̃imum leserunt
iniuste. vt fures ⁊ similes. aut qđ bonos impediunt
in virtuosis opib; vt tyrāni scandalisantes. errores
seminantes. cū quib; tñ de; misericordiē opatur. ne
maiozem dampnacōnem habeant diu viuentes de
quib; in ps. viri sanguinū ⁊ dolosi. nō dimidiabūt
dies suos. Quinto ante tpus moriuntē interdum
quidā. qđ inutiles sunt sibi ⁊ alijs. quia nec sibi nec
alijs prosūt ad virtutes. nec alios malicia exercent
ad patientiam. sed tepidi sunt de quoz vno apoc. iij.
dicit deus. Scio opera tua. quia neq; frigidus es.
neq; calidus. vtinā frigidus esses aut calidus sed qđ
tepidus es. incipiā te euomere de ore meo. Nemo tñ
presumat qđ alijs prosit multū qđ cum hoc forte sibi
alio modo ⁊ alijs efficit. Sexto quidam etiam

moriuntur boni in pestilencijs bellis. perturbacionibus
et similibus. sed ex speciali dei disposicione. quia cursu
vite compleuerunt attingentes gradu finalis meriti
eis eternaliter dispositi. factis etiam omnibus que
in hac vita secundum eorum statum facere potuerunt
et debuerunt. de quibus dicitur sap. x. iustu deduxit
dominus per vias rectas et ostendit illi regnum dei.
Septimo quidam moriuntur quod vicijs grauibz se inficiunt
ut se necantes spontanee vel non spontanee directe sicut
superbi et irati et auari. ac inuidi rixando occubunt
Similiter gulosi et accidiosi ociosi et periles malicias
de quibus sapie. xvi. homo occidit per malicia animam
suam. Et eci. iij. Multas occidit tristitia. et non est
utilitas illa. zelus et iracundia minuunt dies. Octauo
alii moriuntur sine omni eorum principali culpa. sed ob cul
pa aliorum. et alijs in penas. ut abortiui propter negligenciam
pntum. vel eo quod nimis carnaliter aliquis diligebat. vel
vane illis confidebat. vel spem suam in illis posuerunt
ut interdum faciunt pntes in filios alte promouendo
et famuli in dominos contra illud ps. Nolite confidere
in principibus in si homo. in quibus non est salus. nota ps
onter. Nono moriuntur interdum quidam ut innocentem
deo in patria militent. et ne viuendo postea peccent.
ut fit in infantibus et in iuueniculis adultis. Vnde
sapie iij. Raptus est ne mutaret malicia intellectum
eius. et ne fictio deciperet animam illius. Est autem circa
predicta notandum quod valde displicet deo. si quis
male viuendo se ante tempus in mortem precipitaret
Primo vix peccatum nouum euadit vel saltem maius quam
alias peccates potest incurere. Secundo quod alijs nocet quibus
se utilem prebere potuisset. Tercio se multis bonis pri
uat quam per corpus habere potuisset. deus enim animam creando
velut hospitem in corpus hospicium posuit. de quo si
sine dei licentia exit. male deus contentam presertim
quam censum deo et sibi modicum acquisiuit. Item anima dei

nuncius est. qui in hūc mundum in causa dei. et sui
missus est. **V**nde si ante tempus reuertit̃ deus mites
male ptentat̃. **E**x quibus etiam ptz q̃ solerti studio
multū discrete tonandū est vt plōget̃ vite terminū
et ne in maturus quis moriat̃. sic tñ vt cor̃ secundū
apostolum ad rō. xij. deo exhibeamus hostiā sanctā
vicia extirpando ⁊ rōnale obsequiū nrm. **D**iceres
hic cum originale peccatū dimissum sit in baptismo
cur nos cō penalitates iuuātes ad mortem que sunt
pene originalis peccati non cessant sicut culpa cessat
Aug. 3. li. de ci. dei. c. ij. quia illa mala sunt
ad virtutum exercitiū. **V**nde dicit nunc vero maiori
et mirabiliori gracia saluatoris i vsus iusticie pena
peccati conuersa est. ex q̃ ptz q̃ plus mereri possum⁹
iam q̃ innocentia. **D**e tercio quō sani nos sp̃are
debeamus ad mortē. id est tempe q̃ apperent prima
signa remota vel p̃p̃inqua. circa q̃ est aduertendū. qd̃
illud valde necessariū esset. q̃ interdū etiā p̃fecti viri
circa finē vite lapsi sunt. ⁊ pierūt. **V**nde. b. aug. de
predestinacōe sanctoz sic dicit. **N**ouimus nōnunq̃
quosdā volētes et̃ne vite fidē acipe adipisti. quosdā
autē nolentes p̃seq̃ cū in eis diuina gracia vt velint
mutauint volūtātē. **N**ouimus etiā aliquos p̃fectos
ex labore multoz p̃lapsos in vltimo vite sue perisse
alios vero ab ineūte etate sua in omni scelete ⁊ dāp-
nabilitate vsq̃ ad decrepitā etatē p̃durasse. ⁊ repēte
celitus inspirata salute raptos esse ad requiem regni
celorū. **N**ouimus etiam puulos quibus vsus liberi
non est vt bonis aut malis eoz meritis iudicemus
pntū manib⁹ ad graciā sacri baptismatis deptatos
vel cū in vno eoz p̃ manus sacerdotis misterii fidei
adimpleret aliquociens alterū i manu pntū sc̃m ex
animē fraudatum gracia saluatoris. **Q**uis sapiens
et intelliget hec. aut quis p̃oneus erit horum et di-
cendo rationem dicamus cū dauid iustus dominus

in omnibus vñs suis. & sanctus in omnibus opibz
suis. Et quā magnificata sunt opa tua domine. nīs
p̄funde scēte sunt cogitatas tue. dicamus etiam cum
beato paulo. ¶ Altitudo diuiciarū sapientie & sciētie
dei q̄ in cōprehensibilia sunt iudicia eius & inuesti-
gabiles vie eius. Hec aug⁹. quomō autem accidat
perfectos reuere dicit celsa. collacione theodori. Nō
credendum est inquit quemquam deuotum subito
ruina lapsum. domus enim nunq̄ subitanie corruit
sed aut antiquo vicio fundamenti. aut in habitaciū
desidia lōga stillicidijs. p̄mū puissimis penetratibz
corrupta sensuū fuerint monumenta tectorū. postque
passim pluuiarū. passim demum tempestatum vio-
lentie structuram deiciunt. Primo enī mentem mu-
nitissimā passionū stillicidia neglecta tectū violant.
deinde multiplicata tigna corrumpunt virtutū. post
largissimi gmbres passionū tpe hiemali temptacōis
diabolice mentē. p̄mo deū expellūt. & habitacōe vir-
tutū. vt sit mīa negligendo paulatim defluam⁹. nec
tñ p̄pter illa cessandū est bonis. vel in p̄ctis oneratis
ab opibus bonis. Vnde dicit scot⁹ sup iij. circa dis-
xxj. Ista opa q̄ q̄s fecit in grā exñs q̄bz adhuc corū-
det magnus grad⁹ glē. dū sūt mortificata non p̄nt
mereri primā graciā. alioq̄n qui cecidisset a multis
meritis eaz meruisset vt resurgēt ab illo lapsu p̄ pri-
mā graciā sibi p̄pter ista merita offerendā. nec tamen
credo dicit p̄nter quod mēta mortificata oīno nihil
faciunt in acceptōe diuina ad primā graciā dandā
huic lapso q̄ si scōz strictaz iusticiarū iste inimicus dei
non sit dignus de p̄p̄inquo ad aliquā graciā. tñ pre-
cellens mīa dei p̄pter precedētia merita licet mortifi-
cata citi⁹ dat graciā ad resurgendū. vnde sicut credo
q̄ p̄fectior graui⁹ cadit. p̄pter maiore ingratitudinē
ita cō q̄ cetis p̄ibz citi⁹ resurget p̄t dei benignitatē
merita p̄terita ad h̄ aliqualit̄ acceptantē. vñ audiui

aliqui de viro valde perfecto et propterea profundissime lapsos
cum facinorosa sua esset morti adiucatus. misericordissime
vivificato perfectissima sibi penitentia subito fuit inspirata.
Istud tamen debet allicere quemlibet ad semper meritoze
agendum per vitia. quod siue mansurus sit. siue lapsus
non erunt ista totaliter in oblivionem coram deo. hec
secundo exemplum de origene habemus sile. cui concordat
dictum thome prima secunde questione ultima ubi querit
an aliquis possit mereri sibi ipsi reparacionem post lapsum futuram
respondit quod nec merito indigno. quod quando peccat inimicus
dei fit. et perdit merita precedentia. et gratiam. quia
ezechiel. lxxviii. dicit. si auerit se iustus a iusticia sua
et fecerit iniquitatem omnis iusticie eius que fecit. non recoz-
dabunt nec merito congrui eodem modo. quam devotus
meretur interdum peccatori primam gratiam. ubi in merentem
peccatum non obstat licet obstat in peccatore. in proposito autem
iam peccatum resistit. nullo modo ergo aliquis potest sibi
mereri reparacionem post lapsum. potest tamen hoc quis impetere
per orationem non tamen ita quod oratio iusticie inuitatur per
modum meriti. sed solum per modum misericordie. Et sic intelligitur
illud augustini vel iusticia a deo petit. quam quod reperitur
post lapsum. secundum illud psalmi. cum defecerit virtus mea ne
derelinquas me. Hec de thoma. unde et ipse idem doctor
G. thoma. frequenter legitur fleuisse quando in quadragesima
cantabat ille versus psalmi. prefatus scilicet ne precipias nos
in antiphona media vita. Quomodo autem ad
mortem sanctorum existeris. se preparare habeat. circa hec que
sunt habenda. videlicet mortis frequens meditacio
deuota per sui salute deprecacionem. vera de peccatis contricio
temporalium suorum debita disposicio. et passionum paciens tol-
leracio. Primo enim debet quis frequenter mortem preme-
ditari cum suis circumstantiis. puta quod corpus quod nunc
supbia vestium ornatur. gula discenditur. et inquinatur luxuria
in valde opposita mutabitur. cogitanda sunt etiam
tormenta inferni. et incertitudinis mortis hora. Hec enim

meditacō quando foret intensa primo efficacissimū
remediū esset p̄tra peccata. Vnde eccl̄. vii. in omnibz
opibz tuis memorate nouissima tua ⁊ in eternū non
peccabis. idē vix peccabis. Quia p̄pt̄ in capite ieiunij
dicit̄ penitentibz memento quia cinis es ⁊ in cinerē
reuerteris. **S**ecundo hec meditacio valet ad ardua
virtutum opa agredienda. Vnde eccl̄. vii. Melius est
ire ad domum luctus q̄m ad domum conuiuij. In
illa enim finis cunctorum admonetur hominum. ⁊
uiuēs cogitat quid futurū sit. **T**ercio valet ad facili
contempnendū mundi gaudia. Dicit. b. ioro. Si q̄s
memoratur vite vltima. vtiq; facile respuit cuncta.
que sunt in terra. **S**ecundo disponit ad moriendum
bñ vera cordis stricō. de q̄ habes late in n̄ro p̄cepto
Tercio deuota p̄ sua salute deprecacio. Nam q̄libet
homo dum sanos est amicos sibi de celo deberet facē
qui intremenda mortis hora quando omnes carna-
les amici cum iuuare nequeunt vel nolunt sibi as-
sisterent. iudex idest xp̄us nunc venerandus est. et in
eo cōfitendum. q̄ frater noster. filius mater eius regina
m̄ie colenda est. **M**ichael qui princeps est ecclesie.
et animas migrandas h̄t suscipere. **A**ngelus nobis
deputatus. **A**p̄lus a nobis electus. ⁊ sanctus aliq̄s
priuilegiat̄. vt beata barbara. katherina. nicolaus
et cōsimiles. nunc reuerendi sūt obsequijs vt iuuare
dignentur nobis in extremis. non quod credamus
infallibilit̄ nos per talia exaudiri. vel in gracia mori-
turos certitudinalit̄. sed piam spem de exaudicione
habere possumus. si peccata nostra non obsteterint q̄
vt vitemz p̄fatos sanctos inuocare debemz. **Q**uarto
disponit tpaliū suoz debita dispositio. Vnde p̄saie
xxxviij. p̄saia ait ezechie morituro. dispone domui
tue. Vbi prouideat quis. q̄ nō indiscrete p̄tra augz
idest verba d̄itet eccl̄as. ⁊ de paup̄ ⁊ filios. sed curam
habeat etiam propinquitum. prouideat insuper aīe

7
sue. elemosinas ordinando. nec amicis hic bene vi-
uentibus epulis anima misera egrat in igne purgationis
Testamentum faciat in quo prouideat. ne guere se-
quantur ipso defuncto. videat ut satisfaciat hijs
quibus tenetur. debita restituat restituenda. et viuus
det elemosinas que valde meliores sunt elemosinis
post mortem datis. Quinto disponit passionum et
tribulationum debita tolleratio et vetis vite emen-
dacio de quibus et infra statim patebit.

Secundo principaliter dicendum est de his que
mortem committant. ubi quilibet attendere debet
ut bene se habeat in septem que ponit sentencialiter
beatus augustinus libro de visitatione infirmorum
quem scripsit ad nepotem suum moriturum. **Q**uod oportet
enim ut quis se bene habeat. primo in timendo vel
affectando. secundo in sacramentis ecclesiasticis sumendo
tercio de secularibus rebus se exuendo. quarto circa fidem spem
et caritatem se actuando. quinto infirmitatem ut congruit
sustinendo. sexto in bono sibi assistente sibi per viros
percurando. septimo in fine deuota oratione tuendo. **P**rimum
ut quis se bene habeat in timendo mortem vel affectando.
Un de augustinus ubi prius. **C**arissime recessurus a nobis
te etenim spellit dies ultimus. esto fidelis. **U**bi notandum
primo quod penam vitam nullus pertransire potest sine dolore
et tribulationum experientia. siue sit innocens siue bonus.
siue malus. **H**oc probat beatus augustinus. xxj. li. de ci. dei. c.
xiiij. ubi dicit tota mortaliu vita pena est. quia tota temp-
tatio est. sicut sacre littere sonant. ubi scriptum est super iob
vii. **N**unquid non temptatio. vel ut alia littera habet militia
est vita humana super terram. et ecci. iij. graue iugum
super filios adam a die exitus e ventre matris eorum
usque in diem sepulture. idest in matrem omnium. **E**t ut
beatus augustinus. dicit ipsi puuli per baptismum a peccato
immunes nonnunquam sustinent in cursu demonum.
que passio oblit. ut absit. si in illa etate vitam

finierit. **E**t iterum ut idem dicit. humana infantia non quidē a risu. sed a fletu oriū. nescientē pphetisans quantū maior sit ingrossa. et siquidem hunc fletum euaserint. non tamen subsequutos dolores. solū quāto natus est deferunt risisse. foresten. nec ei bonū aliqđ monstruosus ille risus pretendit. quia licet ille magicarum artium fuisse perhibeatur inuentor. tamen contra inimicos preualere non potuit. sed finaliter succubuit in bello. **E**t beatus augustinus. xxj. de ci. dei ca. quo prius. quis vnquā vitam hanc colorose passus a frigore calore fame et siti vel infirmitate veribus vel ab hominibus malis persequentibus vel a bonis compaciendo iūxisti etiam dicit. b. aug. li. cōfessionum deo loquens ut pena sit sibi oīs animus inordinatus. quia hec pena essentialiter cōmittatur peccatū. **E**x p̄dictis eliciunt tria documēta. **P**rimū qđ sicut omnes ex ade peccato. et ex originali peccato habemus qđ moriū. sic etiā certitudinalit̄ quod pati nos oportet. et ante mortē affligi. **V**nde sic tot deus misit nūcios et p̄cones annūciantes mortē. qđ malis penalibus nos p̄mit. **V**nde eccl. iij. **O**cupacō magna creata est oīs hoīb. et iugū graue sup filios adam a die exitus de ventre matris eor. vsq. in diē sepultē in matrē oīm. cogitacōes eor. et timores cordis ad inuentio expectacōis et dies finicōis. **S**cđm est qđ licet omnis filij adam. coloribus miseris subiaceāt his tñ diuersimode p̄munē hoīes. ptz quia quidam sustinent nōcio. quidā voluntarie. quidā inuolūtariē **V**nde. b. aug. xiiij. de ci. dei ca. ix. **Q**uos passioēs h̄ vite habem. ex humane cōdicōis infirmitate. que ex peccato originē traxit. sed non taliter deus ihus cō infirmitas fit ex p̄tate idest ex volūtate. qđ originale nō p̄traxit. inuolūtariē aut̄ qđ cū murīne sustinentes demerent. et misericordi sē. cū anthiocho turpiē de ciuitate fugato. turpius ad eo p̄cusso. et pessime mortuo

machab. ix. **N**ecessario vero tribulacōm habentes. si
paciuntur put oportet de nōitate faciūt virtutē. & di-
minuūt purgatoriū. & nūo eoz effecti. & quibz dicit
opelle intre ad cenā scz luce. iij. volūtarie vō penosa
opa ī pnia assumētes multū augēt meritū. sic dauid
qui dicit in ps. pba me dñe & tempta me. vte tenes
meos & cor meū. **S**ed q̄liter aliqui tollerant pena-
litates hz vite put oportz. **R.** q̄ illi qui om̄s tribu-
lacōes hz temporis occurrētes imputāt peccatis suis
et eas puas estimāt respectu penaliū dolorū. q̄ peccata
eorū meruerunt. qui credunt q̄ omnibz talibz velut
piissimus pater noster deus flagellat vt purgem vel
alte felicitem & q̄ grācias eidem agit qd̄ hic & non in
futuro punit. **T**erciū documentū est q̄ valde meri-
toriū ē imitari xp̄m penosa opa volūtarie suscipiēto
puta paupertatē. obedientiā. castitatē. ieiuniū aspi-
tatē vestiū. ambulare pedibz pegrināto vel p̄dicāto
et filia p pccis p̄p̄is. vel alienis. p meriti cremēto. &
etomacōe carnis. **H**ec enī causa est. q̄ innocentissimi
viri prefata voluntate assūpserunt. cuius primum
exemplū fuit xp̄s perfectissimus q̄ in paupertate vixit.
nocte sepe ī monte dormiuit. & alia dura passus est
vt euangeliste testant. **S**ecundo notandū q̄ q̄uis
dictū est q̄ vita p̄ns non possit transiri sine dolorū
expiencia tñ nō oportet vt mortē immediate p̄cedāt
vel sil cū ea sit dolorū vehemētia. p̄t̄ illud de q̄busdā
qui natalit̄ in senio moriunt. alij dormiēto decedūt
alij p̄nimio gaudio. alij ex nimia coniectacōe vene-
vel natū. **S**ilr de decapitatis & de raptis ad diuina
et ibi morientibz. & sic de alijs. qui omnes vel paucos
vel nullos dolores sentiunt. licet decapitandi & alij
quidē prius timores habeant magnos. **V**nde aug⁸
li. xij. de ci. dei. ca. vj. dicit habet mors aspm̄ lensum
etotra natāz ius ip̄a qua vtrunqz diuellit qd̄ fuerat
a iuuentute diunctū atqz desertū q̄ diu moriat̄. donec

omnis adimat sensus q̄ ex ipso merat anie carnisq̄
cōplexu quo totū molestiarū nonnunq̄ vnus idus
corporis vel anime raptus intercīpit nec cum sentiri
preueniente celeritate permittit. **Ex** quibz alia tria
documēta eliciunt. **Primū** q̄ aliqui hoīes maiore
penam sustinent in qua non moriuntur. quā alij de
quibz iam explicatū est qñ moriuntur naturalit̄ vel
violent. p̄t̄ q̄a nullū vel modicū dolorē sentiunt eo
q̄ species tāgibiliū incōuenientiū p̄pter modicitatē
tp̄is vel abstractōez assensibiliū non p̄nt scdm tactū
sufficienter immutare vel actuare. **Secundū** est q̄
grauius & molestius est vitā hāc vsq̄ in finē in pe-
nalibus puta ieiunijs tribulacōibus infirmis et
osibz otinuare. q̄ multis casibz sic mortē tollerare
Tercū est q̄ multi s̄fessores grauius passi sunt in
hāc vita quā quidā martires. q̄ statim decapitati fuerūt
nec tñ p̄pter h̄ aureolam martirij habens prenotati
s̄fessores q̄ aureola nō dat̄ p̄cipue p̄pter difficultatē
in pugnando alias vidua iuuenes grauius temp-
tata vincens aureolam virginū haberet q̄ grauius
tēptari potest quā virgo. sed dat̄ racōe priuilegiati
et specialis modi vincendi. sic in victoria ostra carnē
mōm vel diabolū. vel datur racōe specialis s̄formi-
tatis ad xp̄m q̄ fuit summus virgo martir & doctor.
Tercio notandū q̄ circa timorē moriendi. & deside-
rium eius. tripliciū se quis habere p̄t. quidā modicū
vel nihil timent mortē. alij bñ timent. et desiderant
vivere. **Primi** modicū vel nihil timent. scdm racōez
saltē qd̄ dicūt p̄pter naturalē appetitū. vel sensitiuū.
quoz quilibet timet mori. vt in xp̄o patuit. & paulo
morituris et in petro. et de primorū nūo sunt pueri
fatui & amentes. **Item** cōstantissimi m̄res. similiter
deuoti hodie. & olim quibus de dimissione culpe et
pene s̄cia testimoniū reddēt vere s̄lū tute moriendi
Similit̄ quidā paupes vel infirmi grauit̄ nō multū

9
curant mori quia non inhēnt amore diuicijs. quibz
in morte non priuant. quia nō habent. Quidā etiā
audaces. ⁊ honoris cupidi non curarent vel modicū
in causis vicijs ⁊ criminosis. licet fatue errent. et
graviter peccare possint. **S**ecundo sunt aliqui. qui
rōnabiliter mortem timent. refugiūt licitis modis.
et orant deū vt diucius viuant. ex triplici motiuo.

Primo qz nō presumūt credē. qz digne cōsūauerāt
ea que in corpore facere debuerunt. nec qz sufficienter
penitentiam pro peccatis suis egerint. vident autem
mortem auferre. tēpus ⁊ instrumenta penitendi. et
locum. vbi in quolibet ⁊ pūo tempore. quis resurgē
posset a peccatis ⁊ meteri.

Secundo qz diuicijs viuēdi
ampliū mēri cupiūt. ⁊ recuperare deo neglecta. **T**ercio
vt adhuc bona cōcessa gracie ⁊ natē exercenda alijs
pdesse possint amplius ad salutē sic fecisse videtur.
Ezechias p̄saie xxviii. q̄ vitā moriturus ad iij. ānos.

Expremissis eliciunt plura documenta salubria.

Primū qd nec rōne senectutis. nec penalitatis. nec
fiende vtilitatis absolute. ⁊ de omni cursu appetēda
est mors. nō ppter senectutē. qz stulticie ⁊ pigricie esset.
h̄ cum in omni etate debeat conari ad melius quāz
diu p̄t. non ppter penalitates euadendas. quia talia
meritoria esse p̄nt. nec ppter fructū a se in alijs fiendū
q̄a illud p̄sūptuosū apparēt absolute credē. licet de
illa aliqua de causa aliquāciens cōseruet inesse. qz nemo
scit utrū sua vita. vel doctrina scandalizare vel errare
incipiat. ⁊ sic de alijs. alios inficē nisi alicui h̄c esset
reuelatū. vt ap̄. ad phil. i. dicit. coartor e duobus
desideriū h̄ns dissolui ⁊ esse cum xp̄o. multo magis
melius. pmanere aut in carne. nōrium ouenit ppter
vos. documentū p̄t. qz pmanere in vita bene viuendo
doret scriptura. exēplū ⁊ natura. De scriptura p̄t q̄a
longitudo dierū frequēt cōmendatur. a p̄s. de iusto
Longitudine dierū replebo eum. ⁊ vitā sanguinum

et dolosi non dimidiabūt dies suos. exēpla ad idem
sunt. Vnde terciū **Ry. ix. helpa** petente. vt moretetur
rñdit angel⁹ surge & mede grādis tibi enī restat via
et sic non est exauditus. ⁊ iona. dicenti tolle animā
meā. dixit deus putas bene irasceris. iōne iij. natura
etiā horret fructum non matur⁹ decerpi ab arbore ⁊
omnes res natālī se cōseruare nitunt inesse. ⁊ **b. aug⁹.**
in vltimo vite medic⁹ cōsuluit infirmat⁹. dicūt autē
notant absolute q. cōditionalit aliqui bene petuerūt
mori si deo placet. vt beat⁹ martin⁹ q. moriturus
orauit dicens. dñe iā satis est q. huc vsq. certauī. nec
deficientem causabor etatē. tñ si adhuc populo tuo
sum necessarius. non recuso laborē ppter discipulos
subire. fiat voluntas tua. ⁊ **xps m. xrv. pat** si possi-
bile est transeat a me calix iste. verū tñ non sicut ego
volo sed sicut tu. Dicūt etiā notant de cōmuni cursu
q. si testimoniū cōscie dicet alicui sacte vite existentis
vel reuelacōem vera apitēt alicui eū esse moritur⁹. vel
etiā si veri filia mortis signa q. s. q. s. haberet desiderare
posset mortē vt postea dicet vt. de iohē euangelista
cui reuelatus est decessus suus. ⁊ sic de alijs. **Quō**
et desiderare possumus mortē videbitur in quinto
membro vbi dicet de cōformitate nōstrē voluntatis
ad diuinā. **Secundū** documentū est q. de cōmuni
cursu. conandū est homini arte ⁊ studio vt vita sibi
plōget vitando ea p. q. irrōnabiliē vita q. s. priuaret
maxime hī q. cōnis gracie ⁊ nature alijs pdesse pñt
Sic tñ faciēda talia sunt vt non dimittant ea que
alijs pximis sūt debita. sicut quidā q. in pestilencijs
nolunt ēē testes intestinū. que vellent facere infecti
in pestilentia. **Similiter** qui velut canē sinunt pxi-
mum pestilenticum mori vel leprosa. m. **Tercium**
documentū q. magnas grates deo habent. deferre. q.
longum tpus habuerūt viuendi. q. peccata potuerūt
plangē. p. peccatis satisfacē. ⁊ mereri augmentū gle

In iuuentute autē ignorancia est. magis passiones effrenes. experientia nulla. et per consequens ibi mortui multis bonis priuati sūt q̄ facere potuerāt. **¶ Quartū** documentū q̄ infirmi nonnulli peccāt interdū cum nolunt et tamē possent comode medicinas a peritis medicis recipe. p̄t̄ q̄ se negligunt. **¶ Vnde eccl̄. xxxviii.** Altissimus de terra creauit medicinā et vir prudens non abhorrebit eā. **¶ Et eccl̄. xiiij.** Ante languorē adhibe medicinam et ante iudiciū interroga teip̄m et in cōspectu inuenies p̄piciationū. et si beata agatha noluit medicinā illa dicit tho certificata fuit de diuino auxilio in oportunitatibz non autē sic est de nobz peccatoribz. **¶ Quintū** documentū q̄ seruus dei nō ex omni occasione data ul' accepta debet p̄ xp̄o exponere se morti sed oportune p̄ loco. et tpe. et p̄fectu. p̄t̄ quia alias stulte abreuarent vitā suā. **¶ Illud** p̄t̄ de paulo q̄ fugit de damasco per sportā dimissus. sc̄da **ad cor̄. xij.** et de xp̄o dicente. si vos persecuti fuerint de vna ciuitate fugite in aliam. **¶ Ps̄. x.** et de eodem. qui ante prefinitū tpus fugit aliquociens mortē. **¶ Tercō** sunt alij qui male timent mortē et male desiderant. sup̄ viuere. videlicet qui bona corporis. vel rerū vel honores plusq̄ diuina dona diligūt. et virtuosa. vel qui non credūt vitā aliam post istā. vel qui credūt. sed despant se saluari in alia vita. nam mors talibz occurrit vt priuās triplici bono. sicut etiā facit. **¶ Pri-**mo priuat bonis natē. vt pulcritudine. fortitudine. sanitate. agilitate. et sensuū veracitate. ac omnibus oblectamētis q̄nq̄ sensuū. q̄ hic habē cōsueuerūt. **¶ Sc̄do** spoliat om̄ibz bonis. et diuicijs. amicis et societatibz. **¶ Tercō** om̄ibz honoribz dignitatibz. p̄fatis. et p̄sidēcijs. **¶ Qui** igit̄ timēt p̄ncipalit̄ mortē p̄t̄ abla cōz taliū et ozaret et appetēt p̄t̄ prefata p̄ncipalit̄ viuere diuicijs grauit̄ peccare possz. **¶ Signū** enī ēēt. q̄ p̄petue si posset in talibz vellet viuere delicijs. et signū esset dāpnādi.

hominis. **D**ictū est aut notant q bona corpis plusq
diuina diligunt. vel pñcipalit q vitā perdere quidā
timere pñt sub vno respectu & bona intentōe. videh
vt satisfaciant p peccatis vt mereant vt supra dictū
est. **N**ec enim vita licet sit plena miseris. est tamen
scōa meritis eterni gaudiū & indulgentie p peccatis.
sed mors talem vitam et tps adimit. vt post mortē
vel horum haberi possit. **Q**uāz preciosum enim hoc
tempus sit pensare pñt in illo. **Q**uid enim putas aīa
daret experta ignem inferni. vel purgatoriū vt hic esse
posset solum per horam. in qua vtig de omnibus
peccatis penitere posset. & mereri eternum gaudium
Et sic habemus primum preperatorium ad mortem
videlicet quō timere debemus vel appetere mortem
Secundum preparatoriū ad mortē est vt bene q's
se habeat in ecclīasticis sac̃mentis sumēdis. vt otereat
oſiteatur satisfaciat eucharistiā sūmat & inungatur.
quia infirmitas quedam eriuuntur ab anima vt ipa
sanata sanetur & corpus. **P**rimo inquam certa sa-
crām. penitentie oterendo confitendo & satisfaciendo
p̃posse. **V**nde beatus Augustinus li. de visitatione
infirmoz ad nepotē suū dicit. **A**pponendus es lapis
vniū in cuius edificio non auditur strepitus aut
malleus hic perferendus est strepit⁹ hic adiciendus
est lapidi mallex. hic est conterendum totū lapidis
quadranguli super vacaneum. **S**trepitus sit pecca-
torum tuorum recordatio. super quibus perstrepat
aurē sacerdotis humilima tua oſessio. iuxta cōfitemi
alterutrū peccata ṽra. **M**alleus sit pñia cordis plus
qm̃ pector⁹ percussio. **E**t subdit nam humanum est
peccare xp̃ianum est a peccato desistere. **D**iabolum
est perseuerare. **D**e satisfactione moriturus videat
si quem h̃t amicum qui pñiam a sacerdote notifica-
tam pro morituro facere velit. quia tunc valebit vel
elemosinis satisfaciat vel proponat si potest alias

satisfacere Vnde aug⁸ ibidem §; qđ in elemosinam
distribuīs. forsitan uest qđ distribuās. Audi thobiā
fili si multum tibi fuerit habundanter tribue. Si autē
exiguum etiam illud exiguum impartire stude. Si
dederis alicui calicem aque frigide non perdes merce-
rem tuam. sed forsitan aqua uest. Sed habes quod
distribuās habes teipsum. da teipsum deo. et habebis
deum. quomodo te dabis deo. dispone domini tui. qz
morieris tu et non viues. hec ille Nam s^m p^s. Sacri-
ficiū deo spiritus contritus cor contritum et humili-
atum deus non despiciet. Scđo sacramentū eucharistie
deuote sumendum est Vnde aug⁸ ibidem. Tu viam
vniuerse carnis nepos amantissime ingredi festinas
quo visurus es parentes tuos Patriarchas sanctas.
omnium etiam summam beatitudinis. cum tanti i-
tineris ne deficias in via subsidium grande viaticū
necessarium est. Nam quo vadis ad vitam per quā
viam audi dominum dicentem. Ego sum via vitas
et vita. Non potes errare. xpistus via est tu viator.
xpistum viaticum porta. adducet te ad seipsum. via
veritas et vita. Tercio sacramentum extreme unc-
tionis non est premittendum Vnde ibidem. b. Aug⁸
Nec premittendum est illud apli Jacobi preceptum
infirmatur quis in vobis inducat presbiteros ecclesie
et orent super eo ungentes oleo sancto. In nomine
domini. et oratio fidei saluabit infirmum. Ergo sic
roges pro te et de te fieri. Sicut dixit apls Jacobus
imo per aplm suum dominus. Tercū preparatorium
mortis ē testamētum oratio dñi prouidentio vt i fine
precedentis sermonis tactum ē. et a secularibz negocijs
se seqstrando. excludan^r ppj liberi presertim paruuli.
qz vt tactum est s penitentiam veraz impedit pñt in
extremis. et inspiciantur imagines aliquę sanctorum
potissime crucifixi Vnde augustinus. vbi prius Sunt
quedam exteriora signa pigritantis etiam fidei.

aliquā etiā excitatoria vt q̄si quandam opundionem
penetrabilibz suis in gerencia que ⁊ fanitatis religio
vult obseruari et amicorū ad infirmos oueniencium
reuocio gaudet adimpleri. hz si q̄dez xp̄ianorū archana
illius dñice crucis q̄ddam venerabile monumentum
q̄d de crucis ipsiū imaginacōe caicē agnoīauit. quod
⁊ nos oīm veneracōe dignissimū fatem̄ ad recordacōz
crucifixi n̄ri veneram̄. **Q**uartū p̄paratoriū est fidei spei
et caritatis actuacio q̄ istis maxime mereri possum̄
et eorū actus non exigunt corpis aut vez exerciciū
exterius. **P**rimo fides ostantissime cum suis articulis
est meditanda q̄ hac sublata desperat q̄s et caritatez
perdit. **V**nde huic fundamento dñabolus morituris
plus insidiatur quo contra in q̄busdam ordinibus.
vt in ordine predicatorum consuetum est talla pulsa
pro agonizante omnes fratres alte dicant symbolum
aploz. **V**nde prima petri. c. vi. fr̄es vigilate q̄ aduer-
sariū vester diabolus tanq̄ leo rugiens circuit q̄rens
q̄ defozet cui resistite fortes in fide. **I**n huius tencionem
morituro incendiū canzela sicut ⁊ baptizantō. **V**nde d̄
Auḡ vbi prius. **F**idelis esto. **S**ine fide enim non p̄t
placere deo. q̄ autē fidei articuli tunc plus s̄t habendi
subdit dicens. **S**unt de deo multa credenda ad salutē
aīe n̄cīa. **M**irabile ergo illud de trinitatis vnitāte. de
vnitatis reifica trinitate. **S**ac̄mentū magis ē c̄dendū
q̄ exponendū. **S**unt et alia de deo filio quasi nobis
pp̄inqua et otigua et ex ipsa sui pp̄inquitate et con-
tiguitate nob̄ familiaria ⁊ ex ipsa familiaritate nob̄
delectabilia. **D**electabile quippe est hominum et salu-
tate morienti loqui et saciari de humanitate xp̄i. **Q**d
n̄. caro factū est et h̄itauit in nobis. **D**ominis est q̄
hō deus factus est hōis est. **E**t snialiter subdit. q̄ q̄a
diuinitatez p̄pter intellectus n̄ri infirmitatez intueri
non possum̄ ad xp̄m hōiez faciem anime ouertendo

debemus exemplo ezechie q̄ ouertit facies suas ad pietates
et cum lacrimis moriturus **X**p̄s. n̄. paties est s̄m qd̄
lio. per q̄ deum videre possumus. de spe subdit **Aug**.
ibidem. **A**d hūc ergo parietem nostrum mediatorē
ouerte facies tuas familiarius. qd̄ tuum est aggredere
securius. scit opati tuis infirmitatibz q̄ factus est tue
infirmitatis participantio cōsciū. prerogatiuam n̄re
carnis in celis euexit superius. q̄ exaltatus ē sup celos
homo deus. ex diuinitate sua processit saluatio et ex
humanitate redemptio utzq; tñ ex utroq; **S**ed quod
meum est meum. q̄ et me mihi quadam cogitacōne
secreta quadam affectacōne q̄dam p̄po iure cōsang-
uinitatis mihi venditio totius et iocundius loqr̄ ad
meum ihm̄ q̄ ad aliq̄ sanctorū spūum plus dz mihi
xp̄s q̄ quilibet celestiu spūi. **Q**d tu es fieri dignatus
est deus non factus est quod est angelus. **S**z quis o-
bone ihesu a misericordia tua desperet. **A**udacter pro-
nuncio qm̄ tumultuarius delictū est a te desperacio. q̄
q̄liscunq; humane fragilitatis offensio **Q**uare aploz
primicerio lacrimae profuerūt. nisi profint et nisi la-
tronis illius in euangelio mēoria. quare nolus tam
venerabl̄ recensita ē. quibz elemosinis. quibusue opibz
vel quibz orationibz respondisti **M**i ihu benignissime
dulcissime misericordissime. quasi sub iureiuramento.
Amen dico tibi hodie mecum eris in paradiso. nisi fidei
sue ordig; largissime **M**emento mei dñe dū ueneris in
regnū tuum **h**ec **aug**. **D**e caritate dic̄ ibidez forsitā
comū non habes dispone tibi si non disponis comui
qualis erit illa dispositio. **D**ilige deum et diliget te
deus **S**ed dicis. diligo deum. utinam sit in re quod
promisisti sermone. dilectionis dei probatio manda-
torum ipsius est conplecio. operum suoz voluntaria
conplecio amare quod amat deus. amplecti quod
facit deus **S**i i deum diligis. quod facit deus diligis.

Et si qđ facit deus diligis disciplinā dei flagellantē te diligis. **Aug.** n. deus diligit corripit et quasi pater in filio o placet sibi. **Audi aplm.** Virtus infirmitate perficit. **Quintū** pparatorium est infirmitatem vt ogruit tollere. **Vnde aug.** ibidem Si deum diligis qđ facit deus diligis. Et p̄ pauca dicit. Flagellū dei sustines tussi labores. pulmone deficis. cibū stomachū respuit. tñsi decoqueris. vinum fastidis. dissentoria sauciaris. in vltimo morborū genere afficeris. Sed et hec si oculum habes. dei dona sunt. dilige arguentē non in furore. non in ira. sed in misericordia. **Aperi** pulsanti deuotus esto vocanti. ipse iudex est. nec vult te dampnari. flagellat in te misericorditer. quod in eum deliquisti pertinaciter. nec murmurando sanaberis quō anima debilitaberis. **Pum** contra deum tuum. **Patrem** tuum. **Medicum** tuum. **Magistrum** tuum mansuetissimum qui nunquam iratus. cum iratus est misericordie recordatur cum murmuraueris. **Ille** sciendū itaq; qđ laudabiliter qđ p̄t moriez petere. o ditionale scz. **Si** deo placet et specialit̄ qñ qđ hz signa mortis. **Tunc.** n. q̄libet debet oformare voluntatē suā diuine voluntati. **Vnde** in legenda b̄i **Aug.** legitur qđ laudabat plurimū illos qđ moriendi desiderium inerat sepius tria recitans exempla. **Ad** h̄ primo b̄i ambrosij qui in extremis positus rogatus per clerum comite italie hoc procurante vt pro longiori vita oraret. **R̄ndit** ambrosius. non sic vixi vt me pudeat inter vos viuere. nec mori timeo quoniam bonum hēmus dñm. **Quod** responsum beatus **Augustinus** mirabilē extollebat. **Scđo** alius ep̄s cū moriturus peteret vt oraret deū pro n̄itate eccl̄ie se diucius viuē **Respondit** Si nunq̄. bene. si aliqñ. quare non moro id est si non mori debeo felix iam sum si aliqñ oportz quare non iam morior deo annuente. **Tercio** alius episcopus fuit. de quo etiam dicit sanctū ciprianum

referre. cū enim q̄ui infirmitate laboraret et pro lon-
giori vita deū precaret. iuuenis speciosus sibi apparuit
et cū indignacōe fremens ait. pati timetis exire non
vultis. quid faciam vobis. **S**ed q̄re desiderant sancti
viri mortem. **R** tribo de causis. **P**rimo q̄ dei volun-
tatem esse vident. non. n. desiderant vbi non hñt speci-
alem reuelacōz nisi cōdicionale si sani sūt vt dicentio
Dñe vellem si tu velles exui carnes. **V**nde x̄ps mathei
xxv. Non sicut ego volo sed sicut tu. Si aut viderint
euidencia signa mortis tunc euidentis est deum velle eos
mori tunc cōformes sunt voluntati dei. **S**cdo q̄ mors
vbi speratur sanctorū maxia bona cōfert et a maximis
malis eruit et in optimis cōfirmat vt amplius quis
peccare nequeat. **V**nde ad philippenh. i. **M**ihi vivere
x̄ps est et mori lucy. **E**t ecclē. xxxi. o mors bonum est
iudiciū tuū. et pro vt elicitur ex verbis **aug.** vbi p̄i?
Mors sup. bonorū nihil aliud est q̄ exitus de carcere.
finis exilij. laboris cōsumacio. ad portū applicacio. pe-
regrinationis finitio. oneris grauissimi depositio. de-
furioso equo descensio. de tomo ruinosa libacio. vñ
egritudinū terminacio. omnium periculorū euasio.
omnium vinculoz discuptio. debite nature solutio.
reditus in patriam. ingressus in gloriā. **Q**ui inquit
Aug. vbi s. q̄ iocundo pectore. q̄ leto corde visitacōz
diuinam debemus precoptare. viriliter debes gaudere
quia iuxta est vocacio diuina. debes ei totis visibus
accesse letus. **E**nī si ep̄atum vel honorem alium aut
sanitatem infirmis optabilem tibi concessisset deus.
nonne omni gaudio illud donum susciperes. certe
maiori exultacione. affectuosiori voluntate cum gra-
ciarum actione hanc dei animaduersionem debes tibi
amicam habere quia et hoc vltimum donum dei est.
Tercio desidant sancti mortē q̄ pro peccatis valde sa-
tisfacit. quō aut h̄ fiat. **N**otandū primo differt mori

et hñe colorē vel tristitiā mortis q̄ stat omne mori
sine colore et tristitia pt̄ de ioh̄e euan. et bñe v̄gine pt̄
et aliq̄l̄e pt̄ de q̄b̄d̄a precedenti. c. Vnde qñ dicunt
doctores q̄ mors satisfaciāt intelligit̄ de pena mortis.
Sec̄do notandū q̄ h̄m tho. et pet̄ de pa. sup. ij. dis. iij.
q̄ mors nunq̄ precipue p̄t satisfacē pro p̄cto actuali
alic̄. q̄ est tota debita pro peccato originali. Eadem
solucio nō parit duas liberacōes. S; color et languor
mortis bene accepta satisfaciunt pro peccato actuali.
q̄ color et languor non debent̄ originali h̄m actum. S;
h̄m aptitudinē in c̄ signū in originali solo moriētes
non hñt penā sensus. ideo siue acceptentur. siue bene
assumant̄ q̄ ad actū satisfaciunt. Tercio notandū q̄
ostingit̄ q̄ q̄ntupliciter mori in gratia. Primo nāl̄iter
cū colore et horrore p̄uijs et de tali frequēter ē maxima
pena. et vltimū terribilissimū. ex. iij. ethic. si sit accepta
voluntarie a morituro qñ q̄s putat dei voluntatem
iam atesse h̄m. Sec̄do. super. xx. dis. iij. Delere potest
omne peccatum veniale et magnam penam pro veni-
alib; et mortalibus. potest inquit Sec̄do. bene ocedi q̄
mors voluntarie accepta sit pena sufficiens pro pena
cūcunq̄ peccati venialis. et forte pro magna pte pene
debite pro mortalibus dimissis nec obstat q̄ est pena
nec̄e. q̄ aliq̄s potest necessariū voluntarie acceptare
hec ille. Item eadem rōe tenendū est de morte violēta
Sec̄do moriē quis violenter et iuste. vt Fur. Latro et
similes per iudiciū. Mors aut̄ violenta inquantū
h̄modi non est debita pro peccato originali. cui non
debet̄ per eam sensus. Ideo de morte tali dicit tho. dis.
p̄noīata. si aliquis mortē illatā pacienē sustineat
etiā si pro alijs crimib; sit illata valet ad diminucōz
pene et ad liberacōez a tota pena et h̄m quantitatem
culpe et pñe et stricionis exemplū de latrone dicente
digna factis recipimus. luc. xxiij. Tercio moriē quis

innocenter et iniuste. h̄ cū euadere neq̄ morte eligi
leuiore p̄t p̄riū o modū vt de seneca dicit ieronim⁹
qui ap̄ciore mortis data eligit vtraq; vena aperta in
balneo mori talis meret̄ patienter moriendo si est in
gratia tñ minusq̄ in casu mereret̄ si durius mortu⁹
esset. Vnde seneca Non est aureola martiri⁹ totatus.
sed beatus Petrus qui p̄pter honorem elegit crucifigi
aliter q̄ xp̄s Quarto moritur q̄s violenter innocēter
et iniuste et tñ non in causa fidei et similiū. Hanc si
quis accipit pro peccatis suis multum sibi satisfacit.
h̄m qd̄ magis vel min⁹ oterit vt p̄ dicit tho. Qñto
quis morit̄ innocenter et iniuste pro fide vel virtute
castitatis vt agnes. vel pro v̄itate p̄dicata vt ioh̄es.
bonis eccl̄ie vt thomas cantuarien⁹ etia⁹ tūc martiriū
est et tūc totaz penaz abolet Sextū preparatiū mortis
est boni assistentis procuratio Debet enim q̄libet pro
virib; laborare vt in illa extrema hora fidelem amicū
hēat q̄ h̄m prefata morituz exhortet̄. erit aut̄ eiusdē
assistentis vt iohannes modernus cancellari⁹ tradit
triplex officiū videlicet vt auilet infirmū p̄ exhorta
tiones. interrogaciōs. per obseruaciōs. Primo exhortet̄
per illa verba vel equipollencia h̄m qd̄ meli⁹ virebit.
Amice carissime considera nos omnes subiectos esse
potenti manu dei et eius voluntati. cunctos reges et
principes et q̄scunq; nēcio mori. In mundū venim⁹
more transeunciū et peregrinorū non vt maneamus.
h̄ vt benefaciento iehennam vitemus et celi patriam
acq̄rem⁹. Recognosce diligent̄ cum gratiaz actione
a deo tibi concessa beneficia q̄ in hac hora extrema sui
cognitionem dedit. nec te morte subita preoccupauit
et pre alijs beneficijs infinitis redemptione. creacione.
pro filiib; gratias age. et ad infinitaz m̄iam confuge
pro criminibus tuis veniam poscens. Sollicite ag
nosce multa te delicta commisisse pro quibus penam

magnam ferre deberes. ideo mortis dolores libenter
accipe deum orans **ut** recipiat pro peccatis. debitis
penis alias enim pena mortis p̄ impatientiam tibi
dampnatio erit. hic in penam ⁊ in futuro. pre omni-
bus in hac hora meditare tuam salutem q̄a nunq̄m
fortassis in futuro optunitas erit. **A**d hoc relinque
tempozalia que te nō liberabūt ab inferis. **T**e plena
fide deo cōmitte qui est omnipotentissimus sapien-
tissimus ⁊ misericordissimus ⁊ astātes roga ut pro
te deum orent. **S**ecundo interroget moriturum
quidam ⁊ respondeat ad singula infirmus pro posse
vel annuet. si loqui nequit. dilecte vis mori ⁊ vivere
in soliditate fidei xp̄iane respectu dei. ⁊ domini n̄ri
ihesu xp̄i. tanquam verus fidelis ⁊ obediens filius
sancte matris ecclesie respondit **amen**. **P**etis ab eo
veniā peccatorum cōmissorum contra dei maiestātē
et bonitatem. nec eū prout debebas honorasti. respō-
dit **peto**. habes sinceram voluntatem corrigere vitā
tuam si super viues in melius. rogas deum qui tibi
ad hęc graciā p̄stet **ut** p̄tinues virtutes. nō recidiues
et veram contritionem habeas. **E**s tu conscius tibi
alicuius peccati mortalis non confessi. petis tu cor
illuminari **ut** oblita mortalia videas. ⁊ visa velles
confiteri. **I**ndulges ex corde omnibus ex corde qui
tibi nocumētū intulerūt obuenerationem ⁊ amorē
domini nostri ihesu xp̄i a quo petis veniā peccatorū
tuoz petis tu indulgeri ab his q̄s verbis aut factis
lesisti. vis oblata iniuste vel detenta restituere inte-
graliter quantū ad illū teneris iuxta tuaz facultatū
valorem. etiam vsq̄ ad oīm bonoz tuoz cessionē. et
renunciatiōē. **E**t ubi satisfactio fieri nō possit petis
coram deo ⁊ hominibz veniā. ⁊ respondeat ore. aut
corde. ad singula infirmus. **T**ercio obseruat astās
morituro in pluribz **ut** moriturus sciat quid faceret
dimittere scōz oīa supra dicta. **S**i aliq̄d sacramentoz

nondum suscepit hortet ut recipiat. et si non potest recipere hortet ut petat deo te sibi dari opportunitate adueniente. Si apparent rationes morituro non sufficientes prouideat ascans ut infirmus ad bene rationandum inducatur per confessores vel alium. Si esset exorcizatus hortetur ut totis viribus velit et intendat obedire ecclesie. si moriturus prolixum tempus habet ascans procuret orationes deuotas vel historias vel diuina precepta contra que peccauit ea potissime de prefatis. quoniam sanus delectabilius audiuit legi representet imaginem crucifixi vel alterius sancti quem sanus plus dilexit. Nullatenus morituro ad memoriam reducantur carnales amici. uxor. filii. diuitie. et huiusmodi. nisi in quantum exigit morientis spiritualis vel quanto alias obmitti conuenienter non potest. Non datur infirmo nimia spes de sanitate corporali consequenda quia sepe per talem falsam consolationem mittuntur ad dampnationem. sed hortatur prehortatione supra tacta. Et ut per Sacramenta anima sanata corpus conuenienter sanetur. Septimum preparatorium est deuota per infirmum specialiter in fine oratio que sit christi exemplo magna strictione. et durans in finem continuatione. Inuocet infirmus angelos sanctos. michael. hellem proprium angelum ut eum associet. et apostolum ac et alios sanctos honoratus est sanctos oret. ut contra hostes eum tuantur. reginam misericordie inuocet confidenter christum etiam confidentissime. Si tempus breue est proponatur oratio ad saluatorem. Vnde augustinus ubi sunt his expletis oratio tibi est necessaria. Ergo deum alloquere et nisi secus egeris de ipso securus ita affare. Deus meus deus meus misericordia mea et refugium meum. te desidero ad te confugio. ad te venire festino. ne despicias me sub tremendo discrimine positum. adesto michi propicius in his magnis meis necessitatibus non possum alias me redimere meis operationibus. sed tu redime me et miserere mei. Diffido de meis meritis. Sed confido de

miseracionibus tuis. & confito de tuis miseracionibus
quam diffidam de meis malis actibus. Tu spes mea
deus meus. tibi soli peccaui. mea culpa. qui fui tibi carus
ad redimendum. non sum vilis ad perdendum. et nunc
ad te venio. qui nulli dies cupio dissolui. et esse tecum.
in manus tuas commendo spiritum meum. respice
in me domine deus meus veritatis et presta mihi deus
meus ut in pace dormiam et requiescam qui in trinitate
perfecta vivis et regnas deus per omnia secula seculorum
amen. Hic augustinus libro. qui super de seculis de visitatione infirmorum.

Consequentibus mortem tria sunt principaliter
consideranda. primo quomodo vivi se debite habeant
in exequiis. Secundo quomodo in exsoluendis suf-
fragiis. Tercio an liceat vivum petere a morituro. et
eidem annuere quod appareat defunctus de statu viventem
certificans. Quantum ad primum notanda sunt duo.
Primo quod exequie fiant lugubriter specialiter de his de
quibus non est certum an solvantur. Primo quod nescitur an
vadant ad infernum vel purgatorium eccl. ix. omnia in
futurum servantur merita. Secundo ad meditandum meste
quod malum sit peccatum per quod seculis originali et alieno omnis
mori oportet. quanto plus sustinere oportet per actuali
peccato. Vnde prima ad cor. iij. omnes in adu moriuntur
Tercio quia mors multa bona tulit morituro com-
mendabilia propter que unus deuotus non mori potest
appetere ut prius est dictum. in tali autem oblatione licet
dei voluntate debeamus conformare tamen operari possumus
mortuis per ea que eos iuuant. Secundo notandum
quod flere possumus quinque de causis. Primo propter
naturalis pietatis affectum. Vnde macha. iij. Antiochus
flexus ad matrem fleuit ouile summi sacerdotis probitate
Secundo ad ostendendum dilectionis signum. Vnde
ioh. xj. christus flente super Lazarum. iudei dixerunt ecce
quod amat eum. Sic etiam mulieres christum lamentasse
leguntur passum non repperit. Tercio propter consolacionem

alioꝝ lugentiũ ideo eccl̃i. viij. dicit nō desis plorātibꝫ
in solacōe. Quarto ppter detractiōē hoīm. eccl̃i. ast.
xxxviij. ppter delaturā aut̃ amare fer luctū illiꝫ vno
die ⁊ solare ppter tristiciā ⁊ fac luctū scdm meritū eiꝫ
vno die vel duobꝫ ppter detractōē. Qũto ppter dāpnū
vientiũ. sic lugebāt israhelite iudā. primo macha.
viiij. dicētes. Quō cecidit fortis q̃ saluū faciebat isrl̃
Quamuis autem interdum non possumus nos cō-
tinere quādo contristemur qui ea que nobis insunt
a natura vitare nō possumus. vt q̃ p̃t ⁊ tristet̃ super
filios merito diligendꝫ tamen in potestate nostra est
quo ad liberū arbitriū cum gracia tempozare ⁊ mo-
derare mesticiā. ideo p̃mo ad thessoloniceñ. Quarto
dicitur non contristemini supple super mortuos sicut
ceteri q̃ spem non habent ybi glo. dicit. necesse est vt
cōtristemur. alia glo. dicit admonet vt de mortuis
carissimis non ⁊tristemur. Que sic ⁊cordantur. non
moēt vt nō ⁊tristemur. sed vt nō ⁊tristemur in sol-
labiliter. ideo declarat subiungens sicut ceteri videlꝫ
pagani qui spem non habent. scz de resurrectiōe. ⁊ vt
temper̃ tristiciā affigimꝫ bona que facit mors tacta
precedenti ca°. Qui enī nimiū tristañ super mortuis
in suam aniām peccant̃ ipsā peccato vulnerando. in
corpus p̃prium ipsum destruendo. in aiām proximi
vivi ip̃am scandalisando. ⁊ in aiām mortui. ipsā in
suffragiis priuando. vtz in his qui pre tristiciā nihil
deuote orare p̃nt p mortuis. exemplum ponit tho.
brabātiniꝫ de apibꝫ ⁊ bono vli. Anima enī eiusdem
auctoris primogenitū adultū habuit valde pbum
quo mortuo incōsolabiliē fleuit mat̃. cui apparuerūt
postmodū iuuenes plurimi in via letissime gradien-
tes. inter quos suū non videns filiū. flere iterū cepit
et tandem post alios lento gressu vidit eum in toga
magnum pondus portante aque et salsicante ma-
tre quid illa vellet. Respondit aqua sunt lacrimae.

q̄s pro me inaniter fudisti et me tarce libare pcuras
Conuerte ista in eucharistie sacrificiū et elemosinaz et
liberabor. **D**ubatur primo utz fletus viuoz super
defunctis obsit ip̄is defunctis vel viuīs vel prosit ali
eoz vel non. **R**espondetur dicendo naz diuersi diūsis
causis flent pro defunctis. ut parti tactū est. **Q**uidaz
q̄ fuerint eis utiles aut delectabiles. aut posuerunt
spem sue promotionis. **I**stozum fletus in nullo preest
mortuis qui solum defleant malum proprium. **p**mo
ut dicit **A**lbertus super missam. **S**i dampnatus in
inferno per malam vitam suaz fuit causa mali in aliq̄
viuente tunc in inferno torrens crescit vermis dānati
q̄ciens crescit hic et dilāt malū in alios q̄s inuoluit
In h̄ sensu dicit **A**mbrosi⁹ q̄ ignoratur pena **A**rrij. q̄
nescit q̄t errore e⁹ s̄ subuertendi. **h**ec de alber. **E**x quo
ptz q̄ tpare se deberet a fletu qui flent super mortuos
ppter utilitatem malam delectacionez aut alia tacta
que fuerunt illicita. quia pena ex inde damnatorum
crescit si saltem damnat⁹ fuit causa peccati vel delec
tacionis prauē in viuente. **Q**uidaz flent pro mortuis
q̄ fuerunt utiles omunitati pro pace et bonis. alij q̄
non permissus est temporis p̄fui in salute anime
Alij quia timetur eorum dampnacio vel pena veri
similiter. **A**lij fide ut inter **M**aritum et **V**rorem. et
esuerso et aliter multipliciter fit. **I**stis cōsideracōibus
luctus facti super mortuos ipsis non prosunt. **S**ed
pocius multum obsint mortuis in multis casibus.
Sz iste luct⁹ prodest mortuis qui ex caritate p̄cederet
vel ex dilectione viuoz qui cōsiderata ḡnali mortis
misericordia ex peccato omnib⁹ inflicta spungun⁹ vsq̄ ad
lacrimas in q̄b⁹ zelo salutis inardescētes orant deum
pro mortuo. **H**ic fletus valet mortuo ad mitigacōz
pene. plus aut flenti q̄ morituro quia valet ad miti
gacōz pene et remissionem culpe et premium patere.

omniū aut sup̄ dīcōib⁹. **I**n alio alij cūp̄ s̄

Dubitat scdo vtz plangendo plus sit mors mortalis
hic. que est priuacio vite gratie per peccatum mortale
qm mors nature que est priuacio vite nature. **R** q
prima est lugubrior. q facit animam miserabiliorē
eo q subicit eam miserie et culpe. qd non facit mors
nature que citius suscipienda est q q omittat culpa
Item mors nature neminem reddit miserum. nec est
mala. nisi ratione precectis mortis vite gratie seu
iustie. **V**n aug. li. de ci. dei. c. ij. **M**ala mors putanda
non ē. quāz bona vita pcessit. et ecci. xxi. **L**udus mor-
tui septem dies. fatui aut et impij omnes dies vite
illoz. **E**x quo primo patet. q maior diligencia debet
haberi ad remouendum miseriaz aīaz per correctiōez
fēnaz. p audicōz. cōfessionez. et per predicacōz. ac doctrinā
q ad remouendum miseriaz corpū p apotecarios. et
medicos et hēmodi. **V**n apparet q modica caritas
apparet i hoībz q taz solliciti sūt pēpē corpa mortuoz vel
morituroz vocare medicos dare expensas et hēmodi
facere peroperas ac portare vestes lugubres. etiam per
annū. q tñ cum caroz vel proximoz animas vident
mori peccato mortali vel mortuos iacere min⁹ curant
sanari. sed vident heu vel modicum aduertunt. cum
tamen mortuus nāliter per talia non possit suscitari
et si possit mira fierent et anima hic mortua facillitez
possit suscitari qd curāt pauci. **D**ubitatur tercio vtz
minus sit plangenda mors mortalis anime pro fu-
turo seculo. q aīe mortalis mors pro cursu hē vite.
R q sic. plangibilitas enim non quantificat paise
ex magnitudine miserie quam quis patitur. **A**lias
Lucifer esset nobis maxime plangendus. quod est
erroneum. **R**equiritur ergo vltra quantitatem mali
q qd patitur aliqua certa cōmunicacio vel connexio
plangentis ad plangendū scz per amoz vel cōgnacōz
vel p aliqd hēmodi. omnes aut mortui. vita. gratie.

in futuro seculo s^t damnati. et inter illos et viuos nō
est aliqua oīcacio ī caritate aut societate. et ideo eoz
mors a viuis misericordie est plangenda. ex quo etiā
patet q^d magis nobis plangendi s^t viui qm̄ mortui
et magis xpīstiani iusti v^t erronei. q^d iudei vel pagani
et inter xpīanos magis plangendi sunt diiunctiores
q^d minus diiuncti. **¶** Dubitat^r quarto vtz in ordine
ad ipsos plangendi sunt boni defuncti q^d mali defuncti
¶ Re^s q^d plus mali q^d ex secundo dubio patet. q^d mors
spūalis a gracia plus est plangenda q^d corpālis a nā
Cū autē morit^r h^u malus sub duplici miseria et morte
morit^r vitz; mox et natē. bonus autē nisi morte natē
dicat^r notanter q^d plus plangenda est mors maloz ī
ordine ad ipos q^d bonoz. q^d differencia multiplex et in
moriento inter bonos et malos. Quidam enim mali
sunt quoz mors ipsis solis mala est. Alij sunt mali
quoz mors ipsis et communitati mala est. q^d melius
pacem conseruauerunt qm̄ meliores ipsis. Alij sunt
mali quorum mors ipsis nocet sed alijs prodest quia
fuerunt Tyranni vel turbantes pacem. Sic etiam
inter bonos sunt differencie ratione quorum mors
bonorum per accidens lugubrior esse. licet in ordie ad
ipsos malos maloz mors sit lugubrior. **¶** Dubitatur
.v. vtz cultus exeq^oz prosint defunctis vitz; q^d fiūt
in pannis in cancelis. pñcia homī et h^udi. Re^s h^um
tho. in. iij. dis. xxxv. q^d sic qñ sit moderate et pie quia
tunc sunt honesta. Vnde aug⁸. li. de ci. xxi. Antiquoz
iustoz fumera officiosa pietate curata sunt et exeq^e
celebrate. Patet illud Nam symon fecit sup patrem
et matrem quinq^q pyramides primo machabeoz. xij.
Abraham honeste sepeliuit. Patam gene^s. xxiij. Et
ioseph p^rez suum gene^s ultimo. Vnde damas⁸ in ser-
mone de dormientib⁸ inducit verba athanasi dicentis
licet in area qui impietate consumatus est. et positus

fuerit ne tenue oleum & cereos deum inuocans in sepulcro accendere. **A**ccepta enim ista sunt deo & multū ab eo recipiēcia retribucōnem. & ut tho. super eadē verba dicit q̄ oleum cera & huiusmodi pro defunctis prolata prosunt eis. vel inquantū ecclesie afferuntur. vel pauperibus danť. vel inquantum huiusmodi in reuerentiā dei fiūt. **V**nde in verbis auctō. subiūgit oleum enim & cera holocaustū sūt. **D**ubitat̄ sexto ad qđ p̄dest sepultura mortuorū. **R.** ex tho. vbi prius ad septē p̄dest viuis quadrupliciť. **P**rimo q̄ cultus sepulture lugubris & ornatus consolatio est viuorū qui alias sibi compati videntes facilius velut diuisum onus meroris portant. **E**t de h̄ loquitur greg. quarto dialogorum dicens. cura funeris condicio sepulture et pompa exequiarum magis sunt viuorū solacia quam subsidia mortuorum. **S**ecundo prodest viuis ne eorū oculi turpitudine cadauere offendant et ne corpora fetoribus inficiantur. **T**ercio inquantū opa mīe exercent. ut tangeť statim. **Q**uarto viuis in eorum animabus quia ibi instruunt de fide resurrectionis dñi tam in gestibz q̄ in oracōnibz. pagani autem & falsi xpiani credebant aīam non cōmescere nisi corpus esset sepultum sed hoc est error. **Q**uinto prodest mortuo sepultura quia videntes monimēta viui mouentur orare pro mortuis. ideo etiā monumenta dicuntur quasi mouencia mentem. **U**t dicit aug. **p**rimo de ci. dei & libro de cura pro mortuis. **S**exto p̄dest defuncte sepultā si facta est in loco sacro nō quidā ex ipso ope opata. sed magis ex ope opāte dum scz ipse defunctus vel alius corpus eius tumulaz in loco sacro disponens p̄ocinio alicuius sancti eum committat cuius precibus per hoc credendum est adiuuari. & etiam p̄ocinio eorū qui loco sacro reseruāt qui p̄ apud se tumulātis freq̄nciā orāt. **S**eptio etiā p̄desse p̄t ornat⁹ vel cult⁹ moderat⁹. exeq̄az defunctis.

inſcriptū per hōi excitant hōies ad opaciendū nō pōis
ad orandū pro mortuo vel inſcriptum ex ſumptibus
ſepulture vel pauperes fructū recipiunt vel etiaꝫ ecclia
decoꝛat. Sic enim ſapie. xxx. Sepultura inter ceteras
elemoſinas. Dubitare Septimo vtrum ſepultura
impij facta in ſacro loco impio defuncto noceat. R.
tho. ibidem non nocet niſi inquantū hanc ſepulturā
ſibi indignāꝫ ppter humanam gloriam procurauit
ponit. de hoc greg. iij. dialogorū exempla plura quorū
vnum tale eſt. Nam quedā monialis carne ōtinens
ſed ſtultiloquio plena in ecclieſia eſt ſepulta. quam
nocte vidit cuſtos ante altare duci et ibi diuidi et
vnāꝫ partem ibi cremari. Mane autēꝫ alijs narrans
cuſtos ecclieſie in marmore ſigna aduſtionis oñdit.
Secundo valentinus mediolanenſis ecclieſie deſenſor
vitam lubrice finiens. et ſubitanee in ecclieſia Beati
Sixti martiris eſt ſepultus. Eadem igitur nocte ad
vocem tracti hōis et trahentiū cuſtotes occurrentes
viderunt duos teterrimos ſpiritus. Valentini pedes
ligatos ipſo granditer clamante de ecclieſia et ſepulcro
pprio in aliud extra ecclieſiam trahi. Mane autēꝫ re-
perunt Valentinum non in ecclieſia. ſed extra ligatis
pedibꝫ traiectum in alienum ſepulcrū. Tercio valeria-
nus patricius brixenſis eiꝫdem ciuitatis Epilcopo
pſcio i ecclia beati franciſci mris non obſtante qꝫ ſenio
lubrice vixerat ſepeliuit. Eadem igitur nocte et ſeqꝫti
cuſtodi ecclieſie. S. andus ſauſtinus apparens dixit.
Vade dic Epilcopo vt ſetentes has carnes eiciat.
alias die tertia morietur. Cum prima die et ſeqꝫti
viſionem timeret epilcopo dicere Epilcopꝫ die tertia
incolomis lectū intrans inopinate expirauit. Quo
patet dicit gregorius ſacris locis non adiuuari poſt
mortem ad euitandum iudiciū quibus peccatum
dimiſſa non fuerunt. Secūm principale pꝫ mortem
eſt vt fiant ſuffragia defuncto. quamuis de hoc late

dictū sit in tractatu nūi preceptorū. dubitā tñ primo
hic dupliciter vtz mortuus detrimentum sentiat. et ei
oblit qñ elemosine qñs pro se fieri mādauit nō dant
Re^m tho. qñlibet. v. q. xij. et fm petz de pa. super
iii. di. xxxv. Q ille qui in caritate ordinauit pro se
defuncto fieri aliquid meruit gradum in gloria quo
ad gaudiū et meruit diminucionem pene sibi debite
quia elemosina est satisfactoria vel aliud suffragium
Talis igitur de quo queritur propter subtractionem
suffragij quam facit procurator suus seu executor tes-
tamenti non potest pati detrimentum. Primo si ob-
mittant suffragia ab eo ordiata nullum detrimentum
sustinebit quo ad meritum glorie. postquam eam
intrabit maxime si quantum in ipso fuit. causam
adhibuit vt huiusmodi elemosine cito darentur. qz
meritum adipiscendum cum quis venerit in gloriā
repenet principl ex voluntate et intencōe merentis.
qd totum in hac vita opatur Vnde qñs procurator
negligat. tñ deus habet voluntatem pro facto P^odo
non obest quo ad pene intenssionem. Cum. n. anima
egredit. pena sic sibi taxatur. qd nec auge^r intenssione
seu acerbitate nec diminuetur intensiue propter sub-
tractionem suffragij. Tercio non abest quo ad pene
ppetuationem extensiue. Si enim nullū suffragiū pro
anīa fieret non propter hoc perpetue in purgatorio
maneret. quia cruciatus purgatorij eam purgabant
vel alia suffragia communia. Exempli gratia. Sit
aliqñs in carcere pro debito. quod alteri soluendum
omisit alio non solvente perpetue tenebit nisi per se
soluat manento in carcere. tunc solucōe pacta etiam
procuratore nō solvente eo facto libera^r et sic ē Q^oto
obesse p^t qñto anima dū hic esset potuit soluere vel
dare elemosinam in vita vel ordinare vt cito daretur
p^o et tñ ordinat vt tardius solueret. Vnde melius
faciunt. qui in vita soluunt testamentum vel alia

bona anteq̃ ad heredes perueniant. q̃ modicū in vita
suffragij plus valet. q̃m multum post mortem p̃mo
in vita datum ex caritate meret̃ gradu vel mereri p̃t
gaudium patere essencialis premij eternalis durantis
et quis priuat se dando tp̃alia in vita õmoto tp̃alia
p̃pter deum. p̃pter mortem aut dando nullo õmoto
priuatur. et per õseq̃s modicū aut nullum premium
meret̃ quis patere qui primo dat q̃nto rebus vltterius
frui non p̃t presertim q̃n datur aliqd̃ pro eo. eo nihil
in vita ordinante. defuncto aut aliquo postea q̃tum
est ex parte aīe q̃to cicius tanto melius fit. si statim
dat nisi in casu excipiente statim dubio seq̃ti tercio.
Quinto nocet sola negligencia procuratoris. ad h̃ vt
aīa diucius in purgatorio moreretur et penas luat. q̃
elemosina quas pro se ordinauit fieri n̄ ex ope opato
subuenit. q̃ nullum est nemo facit. etia; q̃ fieri ordi-
natū est. ideo etia; nec ex opere operante liberat. **Sexto**
nocet ex õseq̃ti q̃ aīa tardius beatificabit̃ essenciam
diuinā vidente q̃ nemo eā libat de carcere nec pro ea
satisfacit nisi ipsamet luente vsq̃ ad tp̃s a deo p̃fini-
tū. **Quibit̃ sc̃do q̃d fiat de illis viuis q̃ tenent̃ facē**
suffragia pro mortuis et non faciūt **R̃** q̃ g̃uiter pu-
niunt̃ ad min⁹ infuturo. et interdū hic et suffragia q̃
ip̃is cederent q̃n moriunt̃ cedunt. aliquñ ex mīa dei et
iusticia t̃lib⁹ defraudatis p̃d̃ aīab⁹ vel alijs **Ista r̃sio**
pie cōdit̃ p̃t̃ exempla q̃ legim⁹. **Donit. n.** vincencius
speculo hystoriarū et tripius in hystoria koralī. magni-
cundez i exercitu existentē õ sarracenos habuisse militē
noīe romonicū. qui infirmatus ligauit equū clericis
et pauperib⁹ consanguineo illa committens. **Milite**
i mortuo consanguineus equum. 100. solid⁹ vendid⁹
et illos in proprios vsus conuertit **Nocte autem. xxx.**
Miles apparuit consanguineo dicens iam purgatus

Incipit. p[er] m[er]ito v[er]o loquunt[ur] testamentum vel alia
p[er] et in ordine v[er]o loquunt[ur]. V[er]o m[er]ito

vato ad celū. tu vero q̄ me suffragio fraudasti hodie
intrabis infernū. Et subito clamor demonū in aere
attollit miser cum carne et aīa rapit et super montes
quorū dietis distantem a loco raptus collidit vbi. xij
die a suis raptus totaliter fractus. Secundo refert
vincencius ibidem q̄ in monasterio fuldensi per pestes
abbas et plures fratres recesserunt q̄ ppter elemosine
augeri ceperunt pauperibus. Tandem de hoc cellerarius
murmurat et elemosinaz minuit. qui cū sero dormi-
toziū intrare vellet vidit ī capitulo prefatos defūctos
et fugit. h̄ ab eis in capitlū trahit et flagellat. sibi q̄
dicitur p̄ pauca morieris. et q̄cūq̄ pro te fieret alijs
cedet quos fraudasti. aliosq̄ corrige exemplo quos
corrupisti verbo. Que oīa postea facta sūt. Dubitat
tercio Vt distributio elemosinaz p̄ suffragiis debeat
tardare aliquā vt melius res distribuant defūcti. R̄
tho. q̄ ista. q. xiiij. in mora. modicū tps non videt esse
periclū Vnde laudabilē modico tpe differt quis vel
vt plures elemosinas faciat. Si vō esuerso multum
differt et non multo āpliores elemosinas faciat non
videt esse absq̄ culpa. q̄ forte defūctus a purgatorio
interī liberaret. hic autē requiritur prudentis executoris
examen vt scz cōsideratis dilacōe tps et adicōis p̄sone
q̄ credit cicius vel tardius liberanda. et etiā q̄ntitate
augmentī elemosinaz faciat qd̄ videtur expedire de-
functo. hec ille Dubitat quarto vt in morte cesset
obligatio rebitoz in pecunijs et similibz q̄bz moriens
astrigebat. R̄ p̄bablē fm. m. b. de hassia sup geneb
q̄ non nisi viuus quititauerit morientē. nam aut
moriens descendit ad inferna. et tunc nulla videt rō
de obligacōe. sed potius seruandā in die iudicij. aut
immediate ascendit ad superos. et hic penituit te non
soluendo nichil prohibet eum adhuc obligari viuo.

et orbe sua in patria satisfacere pro viuo petento sibi
prospicitur in tpalibz & spualibz. aut po in p̄gatorio
p̄ p̄nāz et tunc satisfacet luendo penas aut orando
pro viuo aut viuus aliq̄s suffragando pro eo. **Sunt**
aut cū debitis morientes in triplici d̄ta. **Primi** q̄ nō
h̄ntes vnde viuerent. bona opera fecerūt vel intendunt
facere et satisfacere intenderunt sincero aīo. ac si rece-
perunt mutuo tpalia ab aliquo fideliter intententes
reddere. tales si morte siue eoz culpa peroccupantur
paruum vel nullum peccatū omiserunt. nō soluendo
creditoribz. **Vnde** mortui nullam aut minutissimā
pro debito habebunt. **Alij** sunt qui accommodant
tpalia ad bonum vsum aut spirituales profectū nec
vt diligenciam faciunt in vita iuxta posse vt credi-
toribus soluant in caritate morientes grauitur in
purgatorio pro debitis puniēti. **Vñ** ap̄ls ad rō. xij.
Redditā omnibz debita. cui tributum tributum. cui
vedigal vedigal. cui timorem timorem. cui honorem
honorem. nemini q̄ debeatis. nisi vt inuicem diligatis.
Tercius qui ab omnibz audacter accommodant. vt
ipsi bene viuant. licet sciant se non bene habere vnde
soluant. nec student vt creditoribz soluant. **Tales** si
finaliter de peccato penitent peccatum dimittitur. sed
p̄ delictis ḡuissime puniēti in p̄gatorio. **De t̄li** mat̄ia
refert exemplū. **tho. de bono vli in li. de apibz.** **Miles**
q̄dam guerras gerens aduersarium. fabro cuidam
pro equis sufferendis cepit obligari debitis. que fa-
bro sepe postulante non soluit. et tandem vterq̄ de
debito oblitus est. **Miles** moritur p̄. xxx. dies fidelis-
simo sibi apparuit dicēs. dic vxori mee vt fabro soluat
debitum. quia h̄is vt vides babatis crucior manibz.
Indicat seruus visionem filio. **Militis**. qui ordinis
predicatorum fuit. et vterq̄ vxori. per quos cum a
Fabro queretur de debito. ille diutina egritudine

osumptus respondit vt tactū est. et q̄ marcam miles
teneret. q̄ cū vxor solueret. et alia debita. ei miles ap-
paruit a capite vsq; ad ima pedum balneo immerſus
et teste ligatus. dixitq; **S**olue funem. Quem cum illa
soluisset ille gracias agens. **E**cce inquit ligatus fui. et
solutionē te soluente sic solutus sum. **D**ubitat q̄nto
vtz in morte cesset obligatio qua euerſo vnus te-
netur debitum morienti. **R**⁹ h̄m oēs q̄ nō q̄ moriēs
aut h̄ heredes. illis tenetur. aut non h̄ heredes. vel nō
ostat heredes esse vel alias vndiq; eis soluere non p̄t
licet habeat vntē soluat. et tunc tenet dare ea ad dei
honorez ex parte mortui ad ipsius etia; suoz salutez
aut vnus non habet vntē soluere posset. et tūc tenet
pro t̄palib; in spiritualib; vt et p̄uijs oīoib; ieiunij
vel alijs opib; satisfactorijs pro mortuis satisfacere
nec cessant etiam per mortem obligacōes quib; viui
obligant pro mortuis ratione beneficioz que ab eis
dum viuerent receperūt. **Q**uo ad tertium principale
q̄rit vtz licitū sit viuū petere mortuū vt sibi reuelet
statū suū p̄ q̄ mortuus fuerit. **R**⁹ tho. q̄libeto. xxx. q.
xxij. **S**i quis req̄rat a moriente agnoscere statum suū
post mortem supponendo tñ hoc diuino iudicio nlla
rōe videtur dici peccatū. nisi forte ex dubitatione fidei
de futuro statu quasi temptando inquirat. **C**ausa est
Nam h̄m dani. libro secundo **I**mplecio naturalis de-
siderij non est peccatum nisi aliqua inordinatio ad-
iungat vt p̄t de cibo. **N**ā aut scire desideramus q̄ nō
est malū nisi inordinate appetat malis circūstancijs
Sed scire statum post mortem fit pia intencione vt
suppo⁹ q̄ humiliter et pie petit et queritur nec obstat
q̄ luce. xvi. **N**oluit reuelare fratribus diuitis eiusce;
statum quia superbis fratribus h̄m illud **M**athei. ii.
abscondit velut a sapientib; et prudentib; que tamen

reuelare dignat̃ h̃ uilibz et puulis. **H̃ de tho.** Quidam
tñ alius doctoz addit q̃ qui expeteret redditū vt certi-
ficari uellet de statu illo. vt an celum et infernus sint
qđ oīr predicatur mortaliter peccare posset. qñ mltm
dubitaret q̃ infidelis esset. Dicit etia; q̃ istaz expeti-
cō; non deberet nisi hoīes deuoti. et isti pñt sic expeti
qui fuerunt in statu isto deuoti. et de q̃bz presumitur
q̃ sint saluandi. **diabolus.** n. sepe inmiscet illusiones
quin mortui sic reuocantur. Contingit qñq; etiam q̃
mortuus est in purgatorio. et diabolus in forma illi;̃
apparens dat intelligere q̃ sit damnatus in inferno
ideo ne pro eo fiant suffragia. Qñq; ostendit se quasi
sit saluatus eade; de cā. Qñq; ostendit q̃ ille defunctus
est in celo. et tñ diabolus in forma illius apparens. ac
si sit in inferno. ideo ne deus laudē in eo etia; posito
q̃ ideo defunctus reuerterē non esset q̃s obligatus tēere
ea que reuelaret licet etiam essent uera. nisi certitudo
sufficiens esset.

R. Sm. 8.

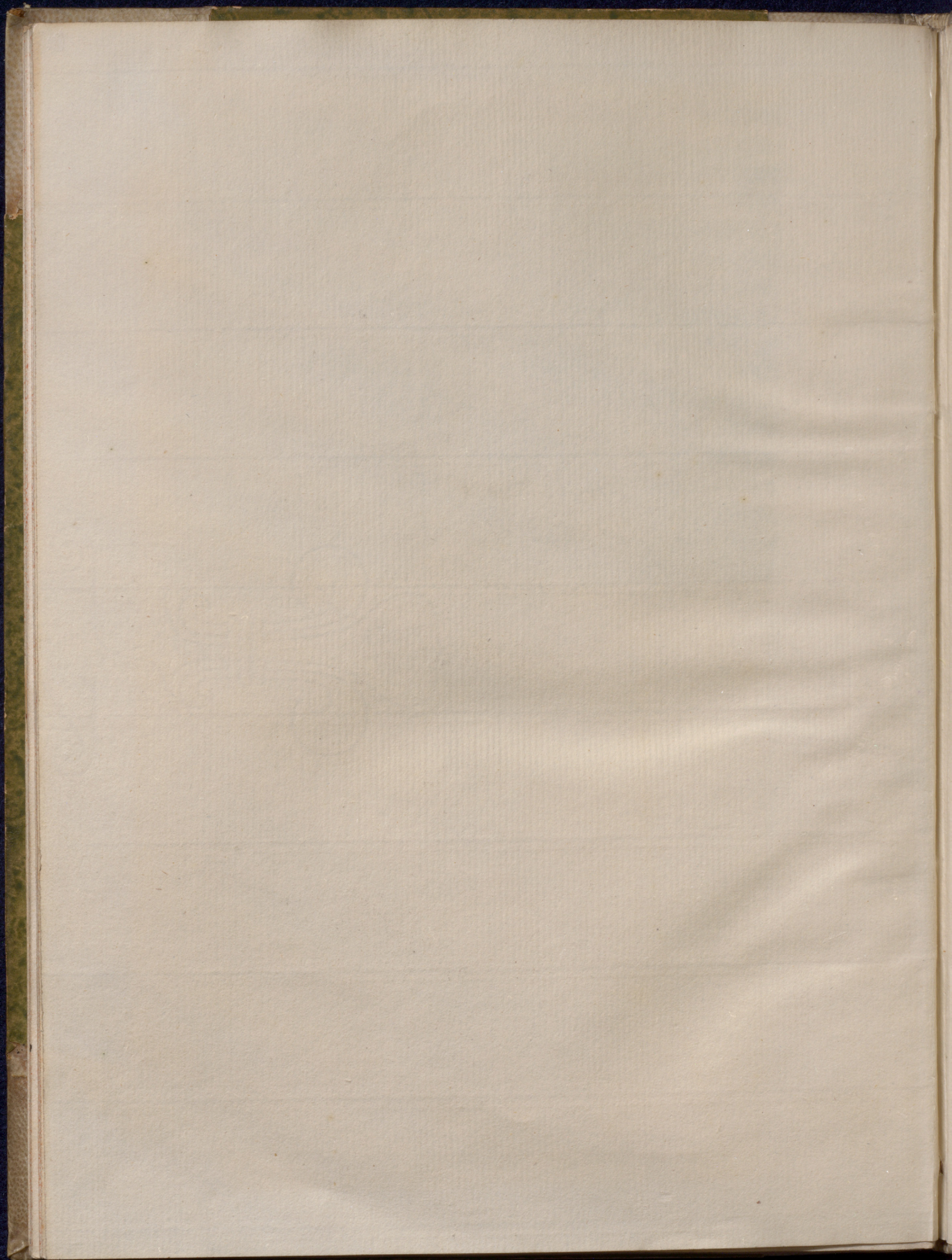

Procler 1570

Pellechel- 1333

S. L. n. d. (Augustae Vindel. Günther Zauner, ca 1470)

before 5 June, 1473

2 March, 1936

Mr. Donald C. Bain,
Canadian Import Co.,
M o n t r e a l

Dear Bain:

#7415

The simplest explanation of that off-print on 8 recto of the Ars Moriendi is, I think, that when that sheet was being printed off that page was turned downwards and stacked on the previous copy which had not been sufficiently dried. The same thing has happened on leaf 3 verso which with 8 recto constitutes the inner forme of that sheet, so that these two pages would naturally be placed as soon as dried on the two pages 3 recto and 8 verso of the outer forme of that quire. I am leaving a copy of this note in the book.

Many thanks for offering the two volumes of the lancet returned herewith.

Yours sincerely,

C. W. F.

Mr Bain
Oster
Room
f A781
1478
16775827

